

Forskningsrapport 2026:1

I denna studie görs en systematisk genomgång av hur svenskars attityder till migration har utvecklats mellan 2012 och 2025 i olika dimensioner. Det är en period då Sverige upplevde två större flyktingvågor – den huvudsakligen syriska 2014–2015 och den ukrainska 2022. I slutet av perioden fick också en ökning av den gängrelaterade brottsligheten mycket uppmärksamhet såväl medialt som politiskt. Här redogörs för hur svenskars attityder till migranter och migration förändrats över tid och hur förändringarna – liksom frånvaron av förändringar – kan förstås i ljuset av dessa händelser. Den data som används i studien kommer ifrån fyra oberoende undersökningar: Gallup World Poll, SOM-institutet, European Social Survey och Eurobarometern.

Svenskarna och migrationsfrågan

Attityder till migration och
migranter i Sverige 2012–2025

Göran Holmqvist

Forskningsrapport 2026:1

Svenskarna och migrationsfrågan

**Attityder till migration och migranter
i Sverige 2012–2025**

Svenskarna och migrationsfrågan

**Attityder till migration och migranter
i Sverige 2012–2025**

Göran Holmqvist
FORSKNINGSRAPPORT 2026/1
STOCKHOLM, SVERIGE 2026

**Institutet för
framtidsstudier**

Institutet för framtidsstudier (IFFS) är en självständig forskningsstiftelse som bedriver tvärvetenskaplig och policyrelevant forskning om avgörande framtidsfrågor: klimatet och vårt ansvar gentemot framtida generationer, nya teknologier och mänsklighetens framtid, demokratins utveckling på lång sikt, jämlikhet och diskriminering – och mycket annat. Med seminarieverksamhet, löpande publiceringar och breda samarbeten arbetar vi för att stimulera framtidsperspektivet i såväl forskning som samhällsdebatt.

Denna studie har delvis möjliggjorts med finansiering av Delegationen för Migrationsstudier – DELMI.

© Författaren och Institutet för framtidsstudier 2026
Formgivning: Tove Salomonsson
Tryck: Elanders, Stockholm, 2026
Distribution: Institutet för framtidsstudier

Innehåll

Sammanfattning	7
Summary	9
1. Inledning	11
2. Teorier och tidigare forskning	13
2.1 Teorier	13
2.2 Tidigare forskning	14
3. Metod och dataunderlag	19
4. Attityder till migration 2012–2025	23
4.1 Attitydernas utveckling över tid i fem dimensioner	23
4.2 Sverige i internationell jämförelse	30
4.3 Polarisering	31
5. Migrationsvågor och eskalerande gängkriminalitet	37
5.1 Migrationsvågorna 2014–2015 och 2022	37
5.2 År av eskalerande gängkriminalitet	41
6. Slutsatser	49
7. Policyrelevans	53
Referenser	55
Appendix	59
Författaren	64
Tidigare utgivet	65

Figur- och tabellförteckning

Figur 1: Oro för ökat antal flyktingar, oro för organiserad brottslighet och oro för främlingsfientlighet, s. 24

Figur 2: Migration ett betydande samhällsproblem, s. 25

Figur 3: Attityder till omfattning av mottagande, s. 26

Figur 4: Påverkan på land/ekonomi/kultur, s. 27

Figur 5: Migranter, generellt och i personlig närhet, s. 29

Figur 6: Polarisering på individnivå (standardavvikelse), s. 31

Figur 7: Politisk polarisering, vänster-högerskala (SOM-inst: "Ta emot färre flyktingar - mycket bra förslag"), s. 34

Figur 8: Asylsökande plus sökande enligt massflyktsdirektivet (Ukraina), s. 37

Figur 9: Oro för brottslighet och brottslighet viktigaste samhällsproblem, s. 41

Figur 10: Våldet i samhället, "invandring mycket stor betydelse" (2022), s. 45

Figur 11: "Organiserad brottslighet" (SOM), mycket oroande, uppdelat på vänster-högerskala, s. 46

Figur 12: "Immigration makes country worse" (ESS), uppdelat på vänster-högerskala, s. 46

Figur 13: "Ta emot färre flyktingar, mycket bra förslag" (SOM), uppdelat på politisk vänster-högerskala, s. 47

Tabell 1: Sverige i internationell jämförelse, s. 30

Tabell 2: Nedbrytning på gruppnivå, s. 32

Appendix. Tabell A1: Fyra enkätundersökningar – GWP, ESS, SOM, Eurobarometern, och använda enkätfrågor i tidsserier, s. 59

Appendix. Tabell A2: Tidsserier från respektive enkätundersökning, variabel och år (underlag figurer avsnitt 4.1), interpolerade data understrukna, s. 62

Sammanfattning

I denna studie görs en systematisk genomgång av hur svenskars attityder till migration har utvecklats mellan 2012 och 2025 i olika dimensioner, med utgångspunkt i kvantitativa data från fyra oberoende undersökningar: Gallup World Poll, SOM-institutet, European Social Survey och Eurobarometern. Två större flyktingvågor har skett under perioden – den huvudsakligen syriska 2014–2015 och den ukrainska 2022. En politiskt och medialt mycket uppmärksam ökning av gängrelaterad brottslighet har också ägt rum under den senare delen av perioden. Studien diskuterar hur förändringar, men också icke-förändringar, i attityderna till migration kan förstås sett i ljuset av dessa händelser.

Flyktingvågen 2014–2015 utgjorde en tydlig vattendelare. Efter denna våg ökade andelen svenskar som kände oro för ett ökat antal flyktingar, såg migration som det främsta samhällsproblemet och ville minska flyktingmottagandet. Negativa förändringar syntes även i synen på migranters bidrag till samhället, om än mindre markerat. För flera av de studerade indikatorerna var förändringen dock tillfällig och senare närmade de sig eller återgick till de nivåer som förelåg före 2014. Detta gäller dock inte SOM-institutets fråga om önskvärd nivå på flyktingmottagandet. Attitydernas utveckling i Sverige direkt efter flyktingvågen 2014–2015 stämmer väl överens med den i andra europeiska länder, där attityderna till flyktingmottagande också generellt sett blev mer negativa efter 2015.

Den ukrainska flyktingvågen 2022 ledde inte till motsvarande negativa skiften i opinionen som den 2014–2015. Såväl forskning som genomförda undersökningar talar för att kulturell och religiös närhet har varit en viktig faktor här.

Ekonomiska förklaringsfaktorer tycks inte ha styrkt attityderna i en mer negativ riktning. Tvärtom har synen på arbetskraftsinvandring och på migranters bidrag till ekonomin kontinuerligt blivit mer positiv.

Utmärkande för perioden har varit en tilltagande politisk polarisering av attityderna. De som identifierar sig till höger har överlag blivit mer negativa i sina attityder, medan attityderna bland dem till vänster tenderat att ligga oförändrade eller till och med blivit mer positiva.

Gängbrottsligheten har under den senare delen av perioden blivit en helt central samhällsfråga som svenskarna också oroar sig för, faktiskt mer än för någon annan fråga. Flera undersökningar visar också att svenskar i hög grad ser invandring som en betydande faktor bakom våldet i samhället, samtidigt som aktuell forskning visat hur den mediala och politiska diskursen alltmer sammankopplar brottslighet och migration. Mot denna bakgrund kan det tyckas förvånande att attityderna till invandring inte förändrats mer under dessa år. Bakom förhållandevis stabila genomsnittssiffror döljer sig dock betydande rörelser. Den politiska polariseringen av attityderna till migration har sin motsvarighet i attityderna till orsakerna bakom våldet i samhället; bland dem som identifierar sig till höger ses invandring som en faktor bakom våldet i betydligt

högre grad än bland dem till vänster. En inte orimlig tolkning är därför att oron för gängbrottsligheten ändå varit en faktor bakom förändrade attityder till migration, men bara i en del av populationen.

Efter flyktingvågen 2014–2015 sammanföll en mer restriktiv politik med en förskjutning i opinionen i samma riktning, men förändringen i attityderna har inte varit entydig eller entydigt stabil över tid. Sverige sticker fortsatt ut som ett land med exceptionellt positiva attityder till migration. En tydlig majoritet av svenskarna tar avstånd från att Sverige ska ta emot få eller inga flyktingar och ser positivt på migranternas bidrag till samhället. Den svenska opinionen i migrationspolitiska frågor kan således beskrivas som både politiskt polariserad och nyansrik.

Summary

This study presents a systematic review of how Swedes' attitudes toward migration – in various dimensions – have developed between 2012 and 2025, based on quantitative data from four independent surveys: Gallup World Poll, the SOM Institute, the European Social Survey, and the Eurobarometer. During this period, there have been two major refugee waves; the mainly Syrian wave in 2014–2015 and the Ukrainian wave in 2022. A politically and media-highlighted increase in gang-related crime has also occurred in the latter part of the period. The study discusses how changes, as well as non-changes, in attitudes toward migration can be understood in light of these developments.

The 2014–2015 refugee wave was a clear turning point. After this, the share of Swedes who felt concern about more refugees, saw migration as the most important societal problem, and wanted to reduce refugee intake rose. Negative changes were also visible in perceptions of migrants' contributions to society, though less markedly. For several of the studied variables, the change was temporary, with levels returning to or approaching those prior to 2014. This does not apply, however, to the SOM Institute's question on the desired level of refugee intake. Developments in Sweden after the 2014–2015 refugee wave correspond closely with those in other European countries, where attitudes toward intake of refugees generally became more negative after 2015.

The Ukrainian refugee wave in 2022 did not lead to comparable negative shifts in opinion as those in 2014–2015. Much evidence, from both research and surveys, suggests that cultural and religious proximity has been an important factor here.

Economic factors do not appear to have negatively affected attitudes. On the contrary, views on labor migration and migrants' contributions to the economy have steadily become more positive.

A defining feature of the period has been increasing political polarization of attitudes. Those identifying on the right have generally become more negative, while attitudes on the left have tended to remain unchanged or even become more positive.

In the latter part of the period, gang crime has become a central societal issue, one that Swedes worry about more than any other. Several surveys also show that Swedes largely view immigration as a significant factor behind violence in society, while analyses have demonstrated that political and media discourse increasingly link crime and migration. Against this background, it may seem surprising that attitudes have not changed more during the years when concern about crime rose so sharply. However, behind relatively stable averages lie significant shifts. Among those on the right, attitudes toward migration have continued to become more negative in the latter part of the period, while no corresponding development has occurred among those on the left. At the same time, opinions on the causes of societal violence are clearly politically polarized: among those on the right, immigration is seen as a factor behind violence to a much greater extent than among those on the left. A reasonable interpretation is

therefore that concern about gang crime has indeed been a factor behind changes in attitudes toward migration, but only in part of the population.

Statements about Swedes' attitudes sometimes serve as a lever in the migration policy debate. As this report shows, there is extensive evidence to be drawn from the various attitude surveys conducted on a recurring basis. Making use of this evidence becomes all the more important in a time of increasing polarization around both values and facts.

A migration policy that goes against strong public opinion risks having a short lifespan in a democracy. After the 2014–2015 refugee wave, a more restrictive policy coincided with a shift in opinion in the same direction, but the change in attitudes has not been unequivocal or consistently lasting. Sweden stands out as a country with positive attitudes toward migration. A clear majority of Swedes reject the idea that Sweden should accept few or no refugees and view migrants' contributions to society positively. If a reasonable alignment between migration policy and Swedes' attitudes is sought, balance in relation to this nuanced public opinion is required.

1. Inledning

Denna rapport har två övergripande syften varav det första är att på ett systematiskt sätt beskriva hur attityderna till migration utvecklats i Sverige under perioden 2012–2025. Data från flera kvantitativa undersökningar som mätt olika typer av attityder i längre tidsserier redovisas och jämförs (Gallup World Poll, European Social Survey, Eurobarometer samt SOM-institutet). Nedbrytningar av attityderna efter faktorer på individnivå görs, liksom en redogörelse av i vilka avseenden attityderna har blivit mer polariserade under perioden. Även huruvida Sverige sticker ut i internationella jämförelser berörs.

Det andra syftet är att analysera och diskutera utvecklingen, såväl förändringar som icke-förändringar, av attityderna till migration sett i relation till några faktorer med betydande potential att ha påverkat dem under de här åren. Det handlar dels om de två större flyktingvågorna – den huvudsakligen syriska 2015 och den ukrainska 2022 – dels om den eskalerande gängkriminaliteten. De här faktorernas betydelse kommer att diskuteras sett i ljuset av existerande teoribildning, tidigare forskningsresultat och ytterligare analys av data.

Den huvudsakliga syriska flyktingvågen 2014–2015, innebar att Sverige under en kort period tog emot 160 000 asylsökande. Därefter skedde en tydlig omprövning av migrationspolitiken, vilket även innebar att flera politiska partier ändrade sin position i frågan. Migrationspolitiken har med början 2016 stegvis blivit allt restriktivare under perioden (Malm Lindberg 2024, s. 44). År 2022 kom den ukrainska flyktingströmmen (cirka 50 000 inom massflyktsdirektivet), från ett närliggande land som Sverige uttryckt stark solidaritet med. Årtalen 2015 och 2022 är därför viktiga hållpunkter att ha i minnet när kurvorna över migrationsattityderna presenteras.

Under perioden 2012–2025 har den gängrelaterade brottsligheten gradvis eskalerat och fått mycket stor medial och politisk uppmärksamhet. På frågor i de här undersökningarna om vad man oroar sig mest för, och vad som är det viktigaste samhällsproblemet, hamnar brottslighet numera, efter en markant uppgång, i den absoluta toppen i jämförelse med andra samhällsfrågor. På den här punkten sticker Sverige även ut bland jämförbara länder. Vi kommer återkomma till varför det finns skäl att betrakta denna fråga som något som skulle kunna ha betydande potential att påverka attityderna till migration. Det ska samtidigt framhållas att frågeställningen här är begränsad till den eventuella kopplingen mellan attityder till brott/våld och attityder till migration. Frågan om huruvida migration faktiskt leder till ökad brottslighet, något som det finns en betydande debatt och forskning om, är inte något som denna rapport kommer att ta upp.

Termerna migration och migranter används här som övergripande begrepp som även omfattar flyktingar (i undersökningarna som redovisas görs ibland en åtskillnad mellan dessa termer, ibland inte). ”Attityder till migration” bör här inte förstås endimensionellt utan snarare som ett samlingsbegrepp för attityder till olika företeelser som relaterar

till migration. En indelning i fem kategorier av attityder har gjorts, utifrån frågor som ställs i de fyra ovan nämnda undersökningarna, exempelvis attityder till migrationens omfattning eller till migranters bidrag till samhället.

Man kan ställa sig frågan om varför det är av intresse att studera attityder till migration. Ett svar är detsamma som framhållits i tidigare forskning om svenskars attityder till migration (bl.a. Bohman & Hierm 2014), nämligen den möjliga kopplingen mellan attityder och handling, exempelvis i form av avståndstagande och diskriminering eller tvärtom i form av agerande som underlättar integration och tillvaratagande av migranters resurser. På ett mer generellt plan är också eventuella spänningar mellan attityder till migration och förd politik en fråga av intresse i den migrationspolitiska debatten, vilket gör det angeläget att klarlägga vilka dessa attityder är med så god evidens som möjligt.

Rapporten är disponerad så att en genomgång av teori och tidigare forskning görs i nästföljande avsnitt, följt av ett avsnitt som behandlar metod och använda datakällor. Tidsserierna från de olika datakällorna redovisas i diagramform i avsnitt fyra. I avsnitt fem diskuteras hur attitydernas utveckling över tid kan förstås i förhållande till periodens båda flyktinvågor och till den uppmärksammade ökningen av gängkriminalitet. Rapporten avslutas med slutsatser och en diskussion av policyrelevans. Tabeller med använd data, och deras källor, återfinns i appendix.

2. Teorier och tidigare forskning

2.1 Teorier

I forskningen om attityder till migration används ett stort antal teorier som möjliga förklaringsmodeller och här presenteras några av dem.

En av de mest förekommande teorierna är *grupphot teorin*, enligt vilken attityder kan förklaras av konkurrens om resurser i form av jobb, förmåner, samhällsservice, social status, kulturella värden och politiskt inflytande. När konkurrensen om denna typ av resurser hårdnar till följd av migration, kan en respons i den dominerande gruppen ske i form av negativa attityder (Key 1949; Hopkins 2010). Detta är en bred teori som är förenlig med flera olika typer av mer precisa hypoteser. En vanlig hypotes är att känslan av grupphot påverkas av storleken på den ”andra gruppen”, särskilt om dess storlek snabbt ökar, som exempelvis vid stora flyktingvågor. Grupphot teorin utgör också en möjlig grund för hypotesen att eskalerande gängkriminalitet, som antas vara kopplad till invandring, påverkar attityderna till migration i negativ riktning. En parallell hypotes har förekommit i litteraturen om en koppling mellan attityder till migration och terrorism (se vidare nedan).

En annan teoribildning som ofta nämns i studier av attityder till migration är *social identitetsteori* (Tajfel & Turner 1979). I delar, och helt klart i de mer precisa hypoteser som den kan generera, finns överlappningar med grupphot teorin. Utgångspunkten är människors starka behov av social identitet. Behovet skapar drivkrafter för beteenden och föreställningar som stärker denna identitet, samtidigt som sådant som försvagar den motverkas, genom exempelvis negativa attityder mot den ”andra gruppen”. En inte ovanlig politisk strategi är att spela på denna typ av identitetsbehov för att mobilisera stöd till rörelser av olika slag.

I de mer renodlat *ekonomiska teorierna* betonas ekonomiska intressemotiv som en drivkraft till hur attityder formas. Man brukar då skilja mellan å ena sidan egocentriska ekonomiska motiv, som när ens egen yrkesgrupp utsätts för ökad konkurrens på arbetsmarknaden till följd av migration, och motiv kopplade till hur samhällsekonomin påverkas i stort (Dennison & Vrănceanu 2022). De här teorierna kan vara särskilt relevanta i förhållande till förståelsen av attityder till arbetskraftsinvandring, vars utveckling den här perioden också kommer att redovisas nedan.

Gruppkontaktsteorier handlar om hur kontakter mellan grupper påverkar attityder, ofta utifrån hypotesen att fler (positiva) kontakter minskar fördomar och avståndstagande till den andra gruppen (Allport 1954). Denna typ av teorier nämns ofta i studier

om effekter av segregation, eller i studier av hur olika typer av interaktion mellan grupper tenderar att påverka attityder.

Ett stort forskningsfält, inte minst inom statsvetenskapen, behandlar hur verklighetsuppfattning och värderingar påverkas av exponering för budskap i media och från politiska eliter, inklusive attityder i migrationsfrågan. I den forskningen är det vanligt med referenser till *kognitiv dissonanst teori* (Festinger 1962), enligt vilken individer eftersträvar konsistens mellan värderingar, attityder och verklighetsuppfattning. Det kan exempelvis ta sig uttryck i att man väljer att ta in fakta som harmonierar med attityder och verklighetsuppfattningar som man har sedan tidigare, eller att man väljer att exponera sig för medier och budskap som bekräftar dem (Westholm 2022).

Många av de frågor som ställs i enkäterna som redovisas nedan anknuter tydligt till flera av ovanstående teorier eller till hypoteser som kan genereras ur dem. I enkäterna ställs exempelvis frågor om migranter som hot mot landets kultur och värden; om migranternas ekonomiska bidrag till samhället; om inställningen till att få en invandrare som granne eller ingift i familjen; om oro för ökat antal flyktingar; om en generell attityd till att det finns migranter i landet, osv. Teorierna som redovisats ovan har helt klart funnits med i bakgrunden när frågorna formulerats i de fyra attitydundersökningarna som kommer att redovisas.

2.2 Tidigare forskning

Antalet vetenskapliga artiklar som på något sätt behandlar frågan om attityder till migration kan nog räknas i tusentals i den internationella litteraturen. Särskilt under de senaste tio åren är det ett forskningsfält som har expanderat snabbt. För att överblicka fältet har det publicerats ett antal metaanalyser och systematiska litteraturöversikter; översikter som utifrån transparenta sök- och inkluderingskriterier sammanställer vetenskapliga studier för att sedan identifiera slutsatser med brett stöd i litteraturen. Redogörelsen nedan begränsar sig i första hand till några av de systematiska översikter som publicerats under senare år. Därtill görs en summerande redovisning av vad som publicerats specifikt om attityder till migration i Sverige, som är av särskild relevans för denna rapports frågeställningar.

Metaanalyser och systematiska litteraturöversikter

I Dražanová m.fl. 2024 görs en metaanalys av studier som analyserat *faktorer* på individnivå som påverkar attityder till migration. Analysen täcker perioden 2009–2019 och fokuserar på kvantitativa studier. Urvalet av artiklar har gjorts från de trettio högst rankade tidskrifterna inom var och en av de relevanta grenarna av samhällsvetenskaperna. Olika typer av attityder till migration har inkluderats, men endast om de kunnat placeras in på en skala från negativ till positiv. Ett annat inkluderingskriterium har varit att studierna i sin analys ska ha tagit med någon av följande sju faktorer på individnivå: ålder, kön, utbildning, inkomst, sysselsättning/arbetslöshet, minoritetsbakgrund och

land/stad. Utifrån dessa kriterier identifierades 144 vetenskapliga artiklar från olika delar av världen. Det metaanalysen visar är att det finns en rad faktorer med signifikant koppling till attityder till migration. Dessa var, sett utifrån hela materialet (i ordningsföljd efter styrkan i sambandet): utbildningsnivå – högre utbildning innebär mer positiva attityder, även oberoende av inkomst; ålder – yngre är mer positiva än äldre; stad/land – boende i stad är mer positiva; inkomstnivå – högre inkomst innebär mer positiv attityd; arbetslöshet – kopplas till mindre positiv attityd; minoritetsbakgrund – ger mer positiv attityd; och kön – män är mer negativa än kvinnor, men detta är ett av de svagare resultaten. Ett antal tester genomfördes för att kontrollera resultatens robusthet. Redovisningen av resultaten i föreliggande studie kommer att återknyta till dessa sju faktorer.

I Weber m.fl. 2024 görs en metaanalys av *experimentella undersökningar*, där respondenterna får ge hypotetiska svar på vilka karaktäristika hos potentiella migranter som "föredras". Sammanlagt 83 experimentella undersökningar av detta slag identifierades för perioden 2000–2020, genomförda inom disciplinerna statskunskap, psykologi och sociologi. Undersökningarna är gjorda på befolkningsurval i ett tjugotal länder, men USA, Tyskland och övriga Europa dominerar. Även Sverige berörs i några av dessa studier (se nedan). Denna analys visar att attityderna tenderar att vara mer välkomnande till migranter som bidrar till landets ekonomi med yrke, utbildning och rätt språkkunskaper. Migranter föredras också om de kommer från mer närliggande kulturer, med en återkommande indikation på "anti-muslim bias" i flera studier. Vidare är attityderna mer positiva till migranter med humanitära bevekelsegrunder samt migranter av kvinnligt kön. Däremot identifieras i dessa studier inget genomgående stöd för egocentriska ekonomiska motiv, exempelvis motiv som innebär mer negativa attityder till personer som konkurrerar med ens egen yrkesgrupp. De här resultaten är relevanta för förståelsen av de skilda mönster i hur attityderna förändrades efter periodens båda migrationsvågor, vilket denna rapport återkommer till nedan (avsnitt 5.1).

Helbling & Meierrieks 2022 gör en systematisk litteraturoversikt över kopplingen migration och terrorism, inklusive studier av hur terroristattentat påverkar attityder till migration. Ett trettiotal sådana studier har identifierats, gjorda under perioden efter år 2000. Studierna har oftast haft ansatsen att jämföra tidsseriesdata åren före och efter ett terroristattentat. I några fall har man kunnat utnyttja att attentat genomförts under tidsperioden för datainsamlingen, så att en jämförelse kunnat göras av attityderna omedelbart före och efter. Mer än ett dussin av studierna avser hur attentaten 9/11 2001 påverkade attityderna (en av de studierna berör Sverige specifikt, Åslund och Rooth 2005, se nedan). Den absoluta merparten av studierna konstaterar en tydlig påverkan på attityder, i första hand vad som benämns som främlingsfientliga och antimuslimska attityder, men även attityder till migration och migranter generellt. Samtidigt har man kunnat konstatera, i de fall det varit möjligt att studera, att effekten varit kortvarig och att attityderna efter en tid återgått till vad de var före attentatet. "Spillover"-effekter har kunnat beläggas, så att attentat i ett land även kunnat kopplas till attitydförändringar i andra länder. Terrorism har vissa beröringspunkter med fenomenet eskalerande gängkriminalitet såtillvida att det handlar om hotfullt våld som väcker starka känslor och

uppfattas som främmande för majoritetssamhällets normer och värderingar, med en potential att låna sig till generaliseringar om bredare grupper.

Några systematiska litteraturoversikter om sambandet mellan attityder till migration och attityder till brottslighet har inte kunnat identifieras. Däremot finns ett flertal enskilda studier från flera länder som identifierar ett sådant samband, vilka kommer att beröras i avsnitt 5.2.

Forskning specifikt om Sverige

Studier om attityder till migration i Sverige har berört flera olika frågeställningar. I flera fall har de varit baserade på egen datainsamling, även i form av longitudinella studier, och här redogörs några av de resultat som är särskilt för relevanta för frågeställningarna i föreliggande studie.

Flera studier har behandlat *mediers roll*. Westholm 2022 behandlar medieexponering och hur verklighetsuppfattningar och värderingar relaterade till migration och etnisk integration ömsesidigt påverkar varandra. Data från en longitudinell studie utgör det empiriska grundmaterialet. En av Westholms slutsatser är att värderingar och verklighetsuppfattning tenderar att vara ömsesidigt förstärkande, i linje med kognitiv dissonanst teori (se ovan), utan att kunna slå fast någon entydighet i kausalitetens riktning. Han visar också hur medianvändning tenderar att påverka värderingar i ännu högre grad än verklighetsuppfattning. Ekström m.fl. 2023 gör en diskursanalys av Moderaternas, Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas Facebook-sidor och visar bland annat hur migration i allt högre utsträckning kommit att sammankopplas med kriminalitet. I Krzyżanowski & Ekström 2024 analyseras diskursen både i dagspress och på politiska partiers hemsidor. Studien visar på ett starkt skifte, särskilt efter 2018, där integrationen framhålls som misslyckad med koppling till ökad brottslighet. Strömbäck & Theorin 2018 (DELM-studie 2018:4) analyserar attityder till invandring och medieeffekter utifrån en longitudinell studie över åren 2014–2016. Studien påvisar inga tydliga effekter på attityderna under den aktuella perioden, däremot tecken på polarisering på gruppnivå, exempelvis utifrån kön, utbildningsnivå och partisympatier.

Temat *migration och terrorism* uppmärksammas i Åslund & Rooth 2005, som analyserar hur terrorattentaten 11 september 2001 påverkade svenskars migrationsrelaterade attityder. Temat har vissa beröringspunkter, framför allt i att ha potential att låna sig till generaliseringar om bredare grupper, med den eskalerande gängkriminaliteten som skett under den period som är aktuell i föreliggande studie, även om parallellen inte ska överdrivas. Studien anknyter till en bred internationell litteratur som studerat samma frågeställning (se ovan). Åslund & Rooth 2005 visar, baserat på en longitudinell studie, att attityderna försköts i negativ riktning efter attentatet. De finner dock inga belägg, utifrån detaljerad arbetsmarknadsstatistik i form av registerdata, för att detta skulle kunna kopplas till en ökad diskriminering på arbetsmarknaden.

I Bohman & Hjerm 2014 studeras hur *radikala högerpartiers* valframgångar påverkat attityder till invandrare i Europa, inklusive Sverige. Studien baseras på data från European Social Survey. Bohman & Hjerm 2014 finner ingen sådan påverkan, vilket kan

tolkas som att dessa partier främst hade fångat upp stöd från redan invandrarkritiska väljare. Inte heller kunde någon ökad polarisering påvisas (mätt som standardavvikelse, på individnivå). Frågan om attitydernas polarisering kommer att analyseras vidare nedan (avsnitt 4.3).

Svenskars attityder till migration över tid har analyserats baserat på data från SOM-institutet (Demker 2021 och 2022). Demker uppmärksammar särskilt hur attityderna under de senaste 10 åren blivit alltmer politiserade, med växande skillnader beroende på den svarandes partisympati och subjektiva placering på vänster-högerskalan. Vi kommer att återkomma till de här resultaten i avsnittet om polarisering (avsnitt 4.3).

Svenskars attityder till *migranter i ett europeiskt perspektiv* berörs i Cheung m.fl. 2024. Den huvudsakliga källan för jämförelser mellan länder är Gallup World Poll's "Migration Acceptance Index" (med data från 2016, 2019, 2022 och 2023). Vi återkommer till indikatorerna inom detta index nedan. Cheung m.fl. 2024 visar att Sverige (tillsammans med Island) sticker ut som ett land med exceptionellt positiva attityder sett i ett europeiskt perspektiv. Indexet för Sverige har legat tämligen platt med undantag för 2022 då en tillfällig förändring i positiv riktning ägde rum.

Hedegaard & Larsen 2023 är ett exempel på en *experimentell undersökning* ("migrant selection survey") som uppmärksammar Sverige och som även ingår i en metaanalys som berördes ovan. Studien jämför svaren på en hypotetisk fråga om vilken typ av migranter som helst accepteras. Studien jämför svaren i Sverige, Tyskland, Nederländerna och Danmark. Huvudbudskapet är att attityderna är väldigt lika varandra ("a hidden European consensus"), trots stora skillnader mellan de fyra länderna i migrationspolitik och debatt under den aktuella perioden. Man tenderar att lättare acceptera de som kan ge ett bidrag till landets ekonomi, är kulturellt närstående (kristna) och har starka skäl att migrera (förföljelse, krig eller familjeåterförening). De här resultaten är relevanta för diskussionen av de olika mönstren i hur attityderna påverkats av periodens båda stora flyktingvågor (avsnitt 5.1).

Skiftena i den *svenska migrationspolitiken* finns väl dokumenterade i Malm Lindberg 2024. Utifrån DEMIG, en internationell databas som dokumenterar migrationspolitiska åtgärder över tid, beskrivs den mer restriktiva migrationspolitiken sedan 2016 genom ett kvantitativt mått på om migrationspolitiska beslut gått i mer eller mindre restriktiv riktning, viktat efter hur omfattande förändringarna varit.

3. Metod och dataunderlag

Metoden i denna rapport är företrädesvis kvantitativ och deskriptiv. Det handlar om en systematisk genomgång av tidsseriedata från fyra oberoende undersökningar med fokus på perioden 2021–2025. Särskild uppmärksamhet riktas mot de två större migrationsvågorna – den huvudsakligen syriska 2014–2015 och den ukrainska 2022 – samt på perioden av eskalerande gängrelaterad brottslighet. Attitydernas utveckling kommer att diskuteras sett i ljuset av existerande teoribildning, tidigare forskningsresultat och ytterligare analys av data. Den typ av tidsseriedata som analyseras medger inte några säkra svar på frågor om orsak- och verkansrelationer men kan ge underlag för att formulera hypoteser och ibland också till att stärka eller försvaga sådana hypoteser.

Kvantitativa intervjuundersökningar kan ha många svagheter: bortfallsfrekvens, alltför små urval för nedbrytningar, känslighet för hur frågor formuleras – i vilken ordning de ställs och exakt när i tiden undersökningen genomförs, genomsnittssiffror som tenderar att dölja nyanser, och därtill en rad frågor kopplade till undersökningsmetodik. I någon mån reduceras de här problemen när man studerar långa tidsserier där exakt samma fråga repeteras år efter år och med samma urvalsmetodik, när syftet som här är att bedöma förändringar över tid. Ytterligare lite stabilare grund och mer av nyanser erhålls också om olika av varandra oberoende undersökningar som ställt snarlika frågor kan jämföras. Internationella jämförelser kan också bidra till att tolka resultaten. Det är den ansats som valts i denna studie.

Fyra datakällor utgör det empiriska underlaget: European Social Survey (ESS), SOM-institutets årliga undersökningar, Gallup World Poll (GWP), samt Eurobarometern. Kriterier för detta urval av undersökningar har varit att de täckt Sverige med en landsomfattande och slumpmässig urvalsmetodik, att de ställt frågor om migrationsrelaterade attityder, att de presenterar längre tidsserier under den aktuella tidsperioden samt att de tillhandahåller mikrodata som möjliggör nedbrytningar. Det har givetvis ställts betydligt fler frågor kopplade till attityder till migration, i dessa och andra kvantitativa undersökningar. Såväl World Values Survey och Pew Research Center har i sina undersökningar återkommande ställt migrationsrelaterade frågor med täckning av Sverige, men med otillräcklig frekvens och aktualitet för att generera tillräckligt jämförbara tidsserier.

SOM-institutet, ESS, GWP och Eurobarometern är fyra väl etablerade undersökningar vars metoder finns utförligt beskrivna på många andra håll, med metod- och kodböcker tillgängliga för nedladdning.¹ Här begränsar vi oss till att redovisa grundläggande information om respektive undersökning (se också appendix Tabell A1 för en översikt). Alla fyra undersökningarna har för- och nackdelar. Vårt att notera:

---

¹ GWP: World Poll Methodology, SOM-institutet: Metod | SOM-institutet, Göteborgs universitet, ESS: Methodology Overview | European Social Survey, Eurobarometern: Eurobarometer – Public opinion in the European Union.

- **Undersökningsfrekvens:** För Eurobarometern och SOM finns i dagsläget data ända fram till 2025 och för GWP och ESS till 2024 (mikrodata till 2023 för GWP och SOM). ESS genomförs endast vartannat år, SOM och GWP årligen och Eurobarometern oftast två gånger per år (men med delvis varierande frågebatteri).²
- **Urvalsstorlek:** SOM-institutet är den undersökning som har det största urvalet från Sverige (4 000–8 000 för den aktuella tidsperioden och de frågor som är aktuella) vilket är en fördel särskilt vid nedbrytningar på undergrupper. De andra tre undersökningarna har cirka tusen svarande i Sverige per år.
- **Urvalsmetod:** SOM-institutet kontaktar ett slumpmässigt urval per brev men ger också möjlighet att fylla i svarsformulär digitalt. ESS och Eurobarometers datainsamling sker huvudsakligen ”face to face” (ESS med viss modifiering efter 2022). GWP litar till telefonintervjuer i länder med tillräckligt hög täckningsgrad av telefoni, vilket gäller Sverige (högt bortfall hanteras med viktning).
- **Internationell jämförbarhet:** GWP erbjuder stora möjligheter till jämförelser på global nivå medan ESS och Eurobarometern möjliggör jämförelser med ett stort antal europeiska länder. SOM-institutet täcker enbart Sverige.
- **Datatillgänglighet:** SOM-institutet, ESS och Eurobarometern tillhandahåller data kostnadsfritt. GWP drivs på kommersiell basis och mikrodata säljs till en betydande kostnad. Tillgång till GWP:s mikrodata för denna rapport har möjliggjorts av DELMI.

När denna rapport refererar till migration och migranter så inkluderas kategorin flyktingar. Det är en distinktion som ibland görs, och ibland inte, i dessa undersökningar, vilket bör noteras när man läser frågorna i nedanstående redovisningar. Vilken kategori som undersökningarnas frågor använder sig av – flykting, migrant, invandrare, arbetskraftsinvandrare, europeisk/utomeuropeisk migrant – kan givetvis ha stor betydelse för hur frågorna besvaras.

”Attityder till migration” används som ett samlingsbegrepp för flera olika typer av attityder relaterade till migration. I redovisningen av tidsserierna nedan har de fyra undersökningarnas frågor, och de indikatorer de genererat, inordnats under följande fem dimensioner av attityder:

- i) oro för migration
- ii) migration ett betydande samhällsproblem
- iii) omfattning av migration
- iv) migranters påverkan på land, ekonomi och kultur

² Det finns tydliga tecken på reliabilitetsproblem i data från ESS år 2020 (covid-året), så det året har uteslutits från analyserna.

v) migranter generellt och i ens personliga närhet (ha som granne eller ingift).

Som framgår av Tabell A1 ställs i flera fall mycket närliggande frågor i de olika undersökningarna, vilket möjliggör jämförelser.

4. Attityder till migration

2012–2025

Nedan redovisas tidsserier från de fyra undersökningarna, där attityderna inordnats i de fem dimensionerna ”oro”, ”viktigaste samhällsproblem”, ”omfattning av mottagande”, ”påverkan på land/ekonomi/kultur”, ”migranter generellt och i personlig närhet”. I Tabell A2 återfinns all data (på aggregerad nivå men inte nedbrytningar på undergrupper) som används i grafer eller som kommenteras i texten – per datakälla, fråga och år. I det fall data saknats för enskilda år har interpolering skett i de figurer som presenteras (i Tabell A2 anges med understrykning när datapunkter har interpolerats). Axlarna med procentandelar har i de flesta grafer satts till 0–50 procent, men i några fall anpassats för att ge bäst tydlighet. Vidare är det genomgående svarsandelarna som pekar mot mer negativa attityder till migration som redovisas; en tidserie som rör sig uppåt innebär alltså här att attityden blivit mer kritisk till migration i något avseende. Termen ”negativ” kommer att användas med den innebörden.

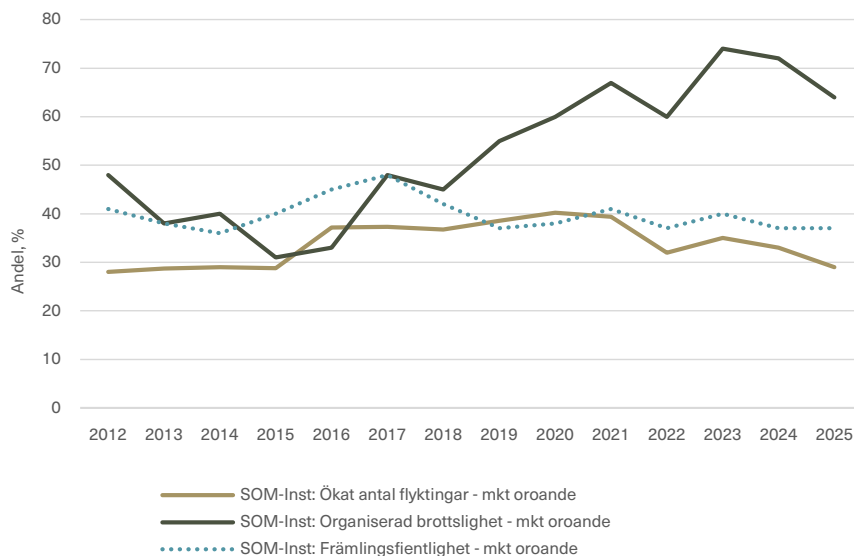
De olika undersökningarna ställer frågor med svarsalternativ som graderar attityderna längs olika typer av skalor (ESS i flera fall elva-gradiga skalor 0–10, SOM-institutet oftast fyra- eller femgradiga svarsalternativ av typen från ”mycket” till ”inte alls”, Eurobarometern och GWP ofta ja/nej). I de fall resultaten från flera undersökningar visas i samma graf har ett val behövts göras av vilka svarsalternativ som redovisas för överskådlighetens skull. De svarsalternativ har då använts som skapar så god jämförbarhet som möjligt samtidigt som svarsalternativ som genererar extremvärden i form av väldigt höga eller låga procentandelar har undvikits. Valda svarsalternativ framgår under respektive graf. Det är genomgående svarsandelarna som pekar mot mer negativa attityder till migration som redovisas.

4.1 Attitydernas utveckling över tid i fem dimensioner

Oro

En av frågorna i SOM-institutets undersökning handlar om vad svenskar oroar sig för. Frågan lyder: ”Om du ser till läget idag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden?” med fyra svarsalternativ från ”inte alls oroad” till ”mycket oroad”. Frågor ställs om ett trettioårigt samhällsfenomen. Figur 1 visar andelen som, sedan 2012, svarat ”Ökat antal flyktingar”. För att ge vissa referensramar visas även motsvarande kurvor för ”Främlingsfientlighet” och ”Organiserad brottslighet” i samma figur.

Figur 1: Oro för ökat antal flyktingar, oro för organiserad brottslighet och oro för främlingsfientlighet

Källa: Se Appendix Tabell A2.

Som framgår blev andelen mycket oroade över ”ökat antal flyktingar” tydligt större i samband med den stora flyktingvågen 2014–2015 men började minska 2020. År 2025 var den nere på nästan exakt samma nivå som före flyktingvågen. Den ukrainska flyktingvågen 2022 har inte lämnat något tydligt avtryck uppåt i kurvan.

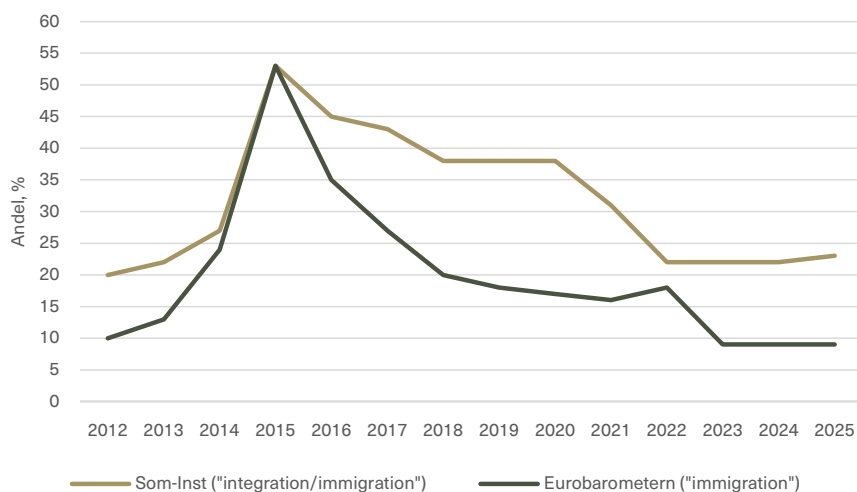
Oron för organiserad brottslighet har däremot stigit brant och år 2024 uppgav hela 74 procent av svenskarna att de är mycket oroade, vilket historiskt sett är en exceptionellt hög siffra (samma fråga har ställts sedan 2002). Vi återkommer till temat brottslighet i avsnitt 5.2. Förändringar i jordens klimat, som är det alternativ som tillsammans med ”miljöförstöring” tidigare nästan undantagslöst legat i topp i SOM-institutets undersökningar, oroar sedan 2018 mindre än den organiserade brottsligheten. Värt att notera är att oron för ”främlingsfientlighet” under nästan hela denna period varit högre än oron för ”ökat antal flyktingar”. Korrelationen mellan oro för flyktingar och oro för främlingsfientlighet är signifikant negativ på individnivå, så de här två kurvorna representerar i hög grad olika individer.

Migration ett betydande samhällsproblem

En närliggande fråga som ställs såväl i SOM-institutets mätningar som av Eurobarometern handlar om vad som ses som det viktigaste samhällsproblemet. I SOM-institutets undersökningar får man ge max tre svar. Frågan ställs öppet och sedan kategoriseras svaren, med ”integration/immigration” som en av kategorierna. I Eurobarometern får

man ge högst tre svar utifrån en lista med 18 alternativ på en fråga om ”most important issue facing our country”, med ”immigration” som ett av alternativen. SOM-institutets kategori är alltså bredare och omfattar även integration. (Bland kategorierna av samhällsproblem återfinns även ”Lag och ordning” respektive ”Crime”, se avsnitt 5.2)

Figur 2: Migration ett betydande samhällsproblem

Källa: Se Appendix Tabell A2.

Som framgår av figur 2 råder en relativt god överensstämmelse mellan de två undersökningarna; en kraftig uppgång för det migrationsrelaterade alternativet efter flyktingvågen 2014 och därefter en återgång till nivån som gällde dessförinnan. SOM-institutet ligger högre än Eurobarometern, vilket möjligen kan förklaras av dess bredare kategori som inkluderar integration. Inte heller i de här kurvorna kan man utläsa något uppenbart avtryck åren efter den ukrainska flyktingvågen 2022.

Omfattning av mottagande

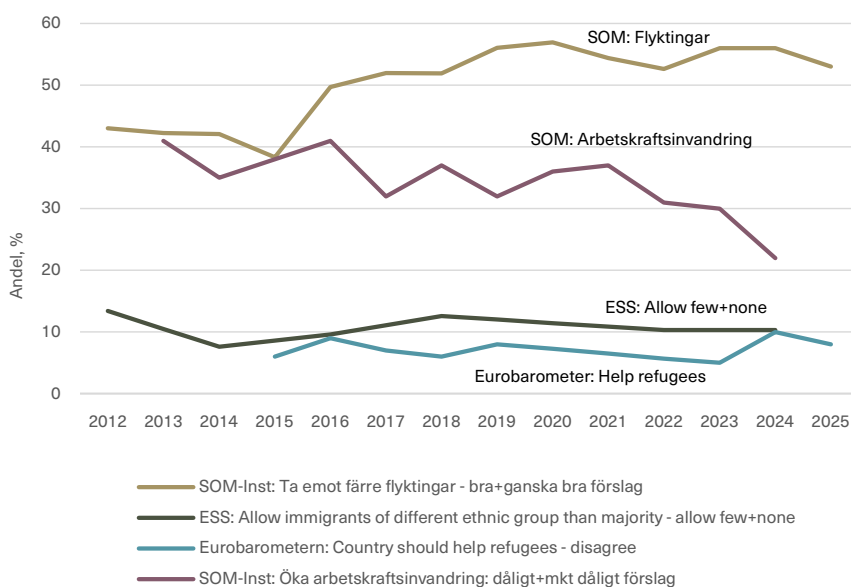
Frågor om hur många migranter som bör tas emot ställs i tre av undersökningarna, men med frågor formulerade på väldigt olika sätt. I SOM-institutets mätningar får man ta ställning till förslagen ”ta emot färre flyktingar”³ och ”öka arbetskraftsinvandring”; i ESS avser frågan om önskvärd mängd, med fyra alternativ från ”none” till ”many” på mottagande av ”immigrants of different race/ethnic group than majority”⁴. I Euroba-

3 Frågan i SOM-institutets enkät är ställd så att man inbjuds att instämma i ett påstående, vilket skulle kunna ge upphov till vad som brukar betecknas som ”affirmation bias”, dvs. att svarande på enkäter tenderar att ge instämmande svar. SOM-institutet har dock under några år vänt på frågeställningen och ställt frågan ”Ta emot fler flyktingar: bra förslag”. Resultatet blev dock då snarlikt, vilket talar mot att det skulle föreligga en snedvridning på grund av ”affirmation bias”.

4 ESS ställer även frågan om ”immigrants from poorer nations”, som har ett mycket snarlikt svarsmönster.

rometern ställs den mindre precisa frågan om ens land "should help refugees", med en fyrgradig skala. I figur 3 visas de mer negativa svarsandelarna: SOM-institutets "mycket + ganska bra förslag" (ta emot färre flyktingar) respektive "dåligt + mkt dåligt förslag" (öka arbetskraftsinvandring), ESS: "allow few + allow none" samt Eurobarometern: "tend to disagree + totally disagree". Frågorna är formulerade på olika sätt – "ta emot färre" är ett helt annat svarsalternativ än "ta emot få eller inga" och attityder kan också variera i förhållande till flyktingar/immigranter och arbetskraftsinvandrare. Det är således inte förvånande att kurvorna skiljer sig åt.

Figur 3: Attityder till omfattning av mottagande

Källa: Se Appendix Tabell A2.

Efter 2014 växte andelen kraftigt som tyckte att det skulle tas emot "färre" flyktingar (SOM-institutet); en uppgång som sedan dess legat kvar på den högre nivån, men med en antydning till minskning 2025. Motsvarande attitydskifte har dock inte skett för SOM-institutets fråga om arbetskraftsinvandring, som tvärtom rört sig i positiv riktning under perioden, från cirka 40 procent i början av perioden till 22 procent negativa svarsandelar 2024. Under hela perioden har andelen som tycker att man ska ta emot "få eller inga" (ESS), eller inte hjälpa flyktingar alls (Eurobarometern), varit låg, endast cirka tio procent, och relativt stabil.

Vänder man på svarsalternativen ges ett annat perspektiv på frågan: I SOM-institutets undersökning 2023 svarade 44 procent "mycket dåligt, dåligt eller varken eller" på för-

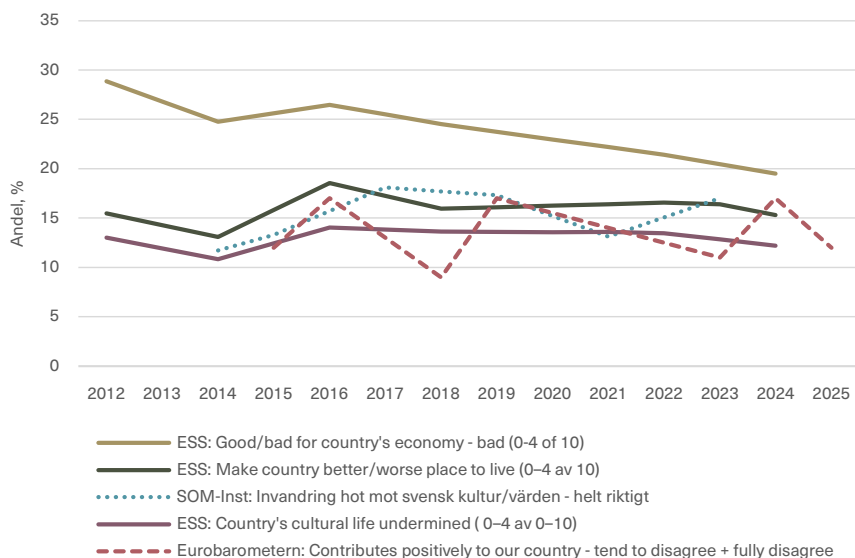
slaget att ta emot *färre* flyktingar. I Eurobarometern svarade hela 94 procent att Sverige "should help refugees" och 83 procent svarade i ESS att Sverige bör ta emot "some or many" migranter med en annan etnisk bakgrund.

Man kan sammanfattningsvis konstatera att en restriktivare migrationspolitik avseende flyktingar motsvarades av ett förändrat opinionsläge efter 2015. Samtidigt tycks det under hela perioden finnas ett mycket svagt stöd för en så långtgående restriktivitet att man menar att Sverige ska ta emot inga eller så få som möjligt. Attityderna till arbetskraftsinvandring har också, till skillnad från attityderna till flyktingmottagande, gradvis blivit mer positiva under perioden.

Migranternas påverkan på land, ekonomi och kultur

ESS ställer frågor om migranter är "good/bad for the economy", om de gör ens land "a better place to live" och om "cultural life undermined or enriched by immigrants", med svarsalternativ på en skala från 0–10. Eurobarometern ställer frågan om immigranter "contributes positively to our country" med fyra svarsalternativ från "fully agree" till "fully disagree". I SOM-institutets undersökningar får man ta ställning till påståendet "invandring utgör ett hot mot svensk kultur och svenska värden", med fem svarsalternativ från "helt riktigt" till "helt felaktigt" samt "ingen uppfattning" (denna fråga har dock inte ställts alla år och inte till alla svarande). Figur 4 avspeglar andelen mer negativa svar ("helt riktigt" för SOM, 0–4 på ESS tiogradiga skala och "disagree/fully disagree" för Eurobarometern).

Figur 4: Påverkan på land/ekonomi/kultur

Källa: Se Appendix Tabell A2.

En ökning av den negativa svarsandelen kan noteras på frågan om påverkan på landets kultur (SOM och ESS) åren direkt efter 2014, men med en tendens till återgång senare under perioden. Värt att notera är att SOM-datan i grafen endast redovisar det mest negativa svarsalternativet ("helt riktigt"). Lägger man till alternativet "delvis riktigt" tillkommer ytterligare cirka 25 procent. Sedan 2017 har över 40 procent av svenskarna svarat "helt riktigt" eller "delvis riktigt" på att invandring utgör ett hot mot svensk kultur och svenska värden, en uppgång med nio procentenheter mellan 2013 och 2023.

En tydlig förskjutning har skett för ESS fråga om "good for economy", med en i stort sett kontinuerlig nedgång för den negativa svarsandelen sedan 2012, från cirka 30 till 20 procent.

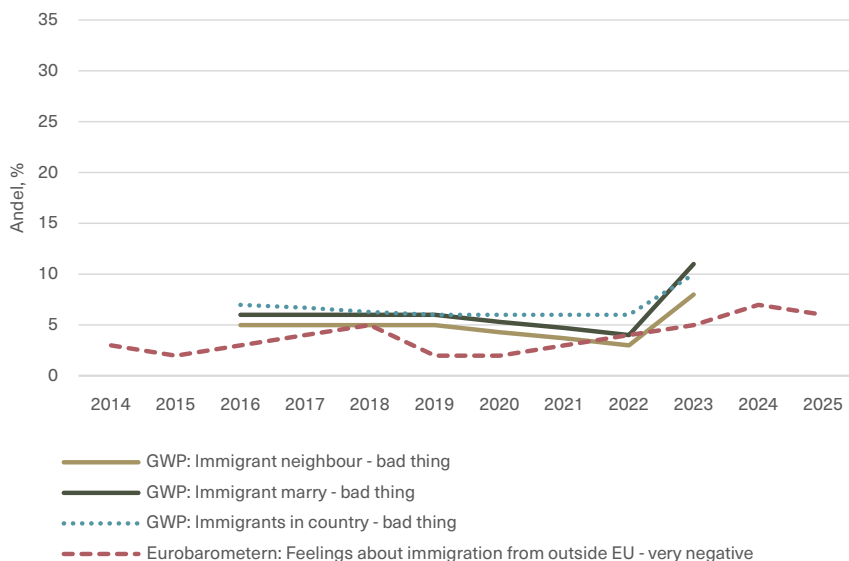
Man kan vända på det och konstatera att attityderna till migranternas bidrag och påverkan på Sverige överlag är positiva. I Eurobarometern 2024 instämmer 84 procent av svenskarna i påståendet att "immigrants contribute positively to our country". En majoritet av de svarande i SOM ser det som "helt felaktigt" eller "delvis felaktigt" att invandring skulle utgöra ett hot mot svensk kultur och svenska värden. För de tre ESS-frågorna ligger svarsandelen som valt sex eller högre på den elvagrådiga skalan på mellan 60 och 80 procent för de tre frågorna. Den långa trenden är att andelen som tycker att migranter bidrar positivt till ekonomin gradvis ökar.

Migranter generellt och i personlig närhet

Några frågor som ställts kommer närmare attityder till migranter som grupp och till att ha migranter i sin personliga närhet. GWP och Eurobarometern ställer frågorna "Immigrants in country, good/bad thing" respektive "Feelings about immigration from outside EU". GWP ställer också frågan om attityd till att ha en migrant som granne eller ingift i släkten.

De negativa svarsandelarna på den här typen av frågor ligger mestadels i spannet 5–10 procent och har varit tämligen stabila under perioden, se figur 5. En viss ökning, cirka fem procentenheter, av de negativa svaren kan noteras i GWP:s tre frågor mellan 2022 och 2023 (2024 ställdes inte frågorna), och även för Eurobarometerns fråga. Den övergripande bilden är dock att svenskar till helt övervägande del inte instämmer i påståenden som innebär ett tydligt avståndstagande från migranter som grupp.

Figur 5: Migranter, generellt och i personlig närhet, andel negativa svar

Källa: Se Appendix Tabell A2.

Summering av attitydernas utveckling i fem dimensioner

Överlag skedde en förändring i riktning mot mer negativa attityder till migration åren efter 2014–2015, då den huvudsakliga syrisk flyktingvågen ägde rum. Det gäller inom dimensionerna ”oro för ökat antal flyktingar”, ”viktigaste samhällsproblem”, ”omfattning: ta emot färre flyktingar” och ”påverkan på land/ekonomi/kultur”. Därefter har det skett en utveckling i riktning mot mer positiva attityder och i flera fall är de tillbaka på den nivå som gällde 2012–2014.

SOM-institutets fråga ”ta emot färre flyktingar” är dock ett undantag där attityderna legat kvar på den mer negativa nivå som etablerades efter 2014–2015. De negativa svarsandelarna på ESS och Eurobarometerns annorlunda formulerade frågor, ”allow none or few” respektive ”should help refugees”, har däremot legat nästan platt under hela perioden, kring 10 procent.

Några av indikatorerna har inte följt detta mönster. Frågan som avser omfattningen av arbetskraftsinvandring och migranternas bidrag till ekonomin uppvisar en tydlig trend i mer positiv riktning. Attityder kopplade till migrationens ekonomiska konsekvenser tycks alltså följa ett separat mönster.

Beträffande den femte dimensionen ”migranter generellt och i ens personliga närhet (ha som granne eller ingift)” har den negativa svarsandelen legat lågt och relativt stabilt under perioden, med små förändringar i spannet 5–10 procent (Eurobarometern och GWP, där GWP-data dock saknas från tiden före 2016).

4.2 Sverige i internationell jämförelse

I Tabell 1 illustreras hur Sverige placerar sig i jämförelse med övriga länder som täckts av undersökningarna. (Eftersom SOM-institutet enbart görs i Sverige medges ingen internationell jämförelse.) Tabellen visar Sveriges placering när alla länder i respektive undersökning rankats efter andel positiva svar.

Som framgår sticker Sverige ut som ett land med mycket positiva attityder, såväl i jämförelse med de europeiska länderna i ESS och Eurobarometern som i en global jämförelse med alla 136 länderna där frågan ställts i GWP. Den fråga där svenskarna ger ett något mindre positivt svar är ESS-frågan om påverkan på landets ekonomi, med placering nio av 24 länder.

Sverige fortsätter således, trots de förändringar som skett under den här perioden, att i en internationell jämförelse vara ett land med exceptionellt positiva attityder till migration och migranter.

Tabell 1: Sverige i internationell jämförelse

	Sverige, rankat efter andel positiva svar	Jämförelsegrupp	År
Omfattning			
ESS: Allow many	3	24 länder (Europa)	2024
Eurobarometern: Should help refugees	2	27 länder (EU)	2024
Påverkan på landet			
ESS: Good for our economy (svar 6-10)	9	24 länder (Europa)	2024
ESS: Make country better place (svar 6-10)	2	24 länder (Europa)	2024
ESS: Cultural life enriched (svar 6-10)	2	24 länder (Europa)	2024
Eurobarometer: Contributes positively to country	1	27 länder (EU)	2023
Migranter som grupp eller i personlig närhet			
GWP: Immigrant as neighbour	10	136 länder	2023
GWP: Immigrant marrying relative	7	136 länder	2023
GWP: Immigrants a good thing	12	136 länder	2023
Eurobarometern: Feelings about immigration, very negative	2	27 länder (EU)	2024

Källa: Frågornas formuleringar, se Appendix Tabell A1. Egna beräkningar från respektive undersökning.

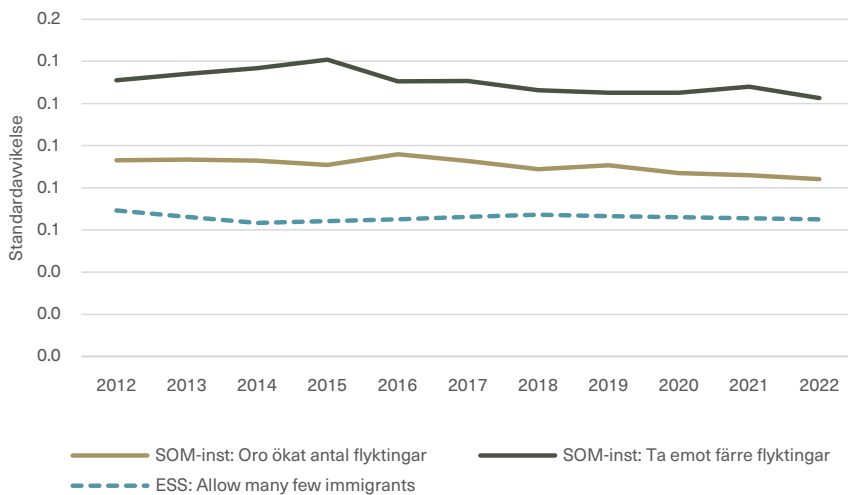
4.3 Polarisering

I analysen ovan har fokuset legat på genomsnittssiffror. Bakom dessa genomsnitt kan det dölja sig stora rörelser, exempelvis i form av tilltagande polarisering. Polarisering kan mätas på olika sätt (Bramson m.fl. 2022), bland annat på både individnivå och gruppnivå.

Polarisering på individnivå

Vi följer här inledningsvis den tidigare studien Bohman & Hjerm 2014 och söker fånga en eventuell polarisering inom populationen på individnivå med hjälp av standardavvikelsen. Det är ett spridningsmått som tas fram utifrån den genomsnittliga avvikelsen från populationens medelvärde, det vill säga hur mycket svaren från olika individer skiljer sig åt. Ett högre mått betyder att individerna i genomsnitt ligger längre ifrån varandra på den skala som ges av frågornas svarsalternativ.

Figur 6: Polarisering på individnivå (standardavvikelse)

Källa: SOM-institutet och ESS, egna beräkningar.

I figur 6 redovisas standardavvikelsen för tre indikatorer. Som framgår finns inga tecken på att en polarisering har ägt rum för någon av de tre indikatorerna under den här tidsperioden, mätt på detta sätt. Alla tre ligger i stort sett platt under perioden. Samma resultat fick Bohman & Hjerm 2014 i sin studie av perioden kring 2010, när de använde sig av samma mått.

Tabell 2: Nedbrytning på gruppnivå

	Ta emot färre flyktingar, mkt bra förslag, andel %		Flyktingar, mkt oroad, andel %	
	2018–2022	2010–2014	2018–2022	2010–2014
1. Utbildningsnivå				
Låg	42	31	39	36
Medel	37	25	34	27
Hög	23	12	24	16
Kön				
Man	37	24	31	27
Kvinna	27	18	29	22
Ålder				
16–29	23	20	21	22
30–49	28	19	27	21
50–64	35	22	33	26
65-	36	23	34	28
Stad/land				
Landsbygd	36	26	34	28
mindre tätort	35	24	32	26
större tätort	31	20	29	24
Sthlm/Gbg/Malmö	26	17	27	21
Inkomst				
Låg	33	24	34	30
Medel	33	22	32	25
Hög	29	17	26	19
Utländsk bakgrund *)				
Ja	25	17	27	23
Nej	32	22	31	24
Arbetslös/åtgärdsprogram				
Ja	32	26	30	29
Nej	32	21	30	24
Vänster-högerskala				
Klart vänster	9	12	19	19
Klart höger	70	36	67	37
*Moder född utomlands				

Källa: Se Appendix Tabell A2, egna beräkningar.

Polarisering på gruppnivå

Ett alternativt mått på polarisering kan vara att i stället utgå från avståndet i attityder mellan grupper (land/stad, rika/fattiga, män/kvinnor osv.), snarare än mellan individer.

I Tabell 2 har en nedbrytning gjorts så att svarsandelarna särredovisas för respektive undergrupp, som genomsnittssiffror för de två perioderna 2010–14 och 2018–2022 för två av SOM-institutets frågor ("ta emot färre flyktingar: mycket bra förslag" samt "ökat antal flyktingar: mycket oroad"). De första sju gruppindelningarna i tabellen motsvarar de faktorer som visat sig vara signifikanta i den metaanalys som presenterades i avsnitt 2.2 (Dražanová m.fl. 2024) och som alltså genomgående har haft samband med attityder till migration: utbildningsnivå, kön, ålder, stad/land, inkomst, utländsk bakgrund och arbetslöshet. För de här sju faktorerna bekräftar överlag Tabell 2 resultaten i metaanalysen: högre utbildade, kvinnor, yngre, storstadsbefolkning, höginkomsttagare, personer med utländsk bakgrund och ej arbetslösa tenderar att vara mer positiva till migration.

Jämför man de två tidsperioderna för de här första sju faktorerna i Tabell 2 så är det här mönstret överlag sig likt även i den tidigare perioden, men några förskjutningar har skett. Tydligaste utvecklingen mellan tidsperioderna är att skillnaderna i attityder mellan åldersgrupper har förstärkts. På frågan "ta emot färre flyktingar" har den negativa svarsandelen ökat med 13 procentenheter bland dem över 50 år, men bara med tre procentenheter bland dem under 30 år. Även för frågan om "oro" har sambandet med ålder tydligt förstärkts. Däremot har sambandet med ekonomiska faktorer som inkomstnivå och arbetslöshet minskat: Den skillnaden i svarsandelar mellan arbetslös/ej arbetslösa som tidigare fanns har helt försvunnit och skillnaden i attityder mellan hög- och låginkomsttagare har minskat.

Sammanfattningsvis kan konstateras att vad gäller eventuell polarisering på gruppnivå har vi fått ökade skillnader mellan åldersgrupper, men minskade skillnader mellan grupper baserade på inkomst eller arbetslöshet.

Politisk polarisering

I SOM-institutets undersökningar får de svarande placera in sig på en politisk vänster-högskala, med fem kategorier från "klart till vänster" till "klart till höger". I den åttonde nedbrytningen i Tabell 2 ovan jämförs svarsandelarna för de två frågorna beroende på hur man placerat sig på denna skala. Som framgår har det skett stora förändringar här, betydligt större än i någon av de andra gruppindelningarna i Tabell 2. Bland dem som placerar sig "klart till höger" har den andel som vill ta emot färre flyktingar eller som känner stor oro för ökat antal flyktingar ökat markant, nästan dubblats. Motsvarande svarsandelar för de som placerat sig klart till vänster ligger istället kvar på en oförändrat låg nivå. Man kan alltså tala om en tilltagande politisk polarisering i attityden till flyktingmottagande.

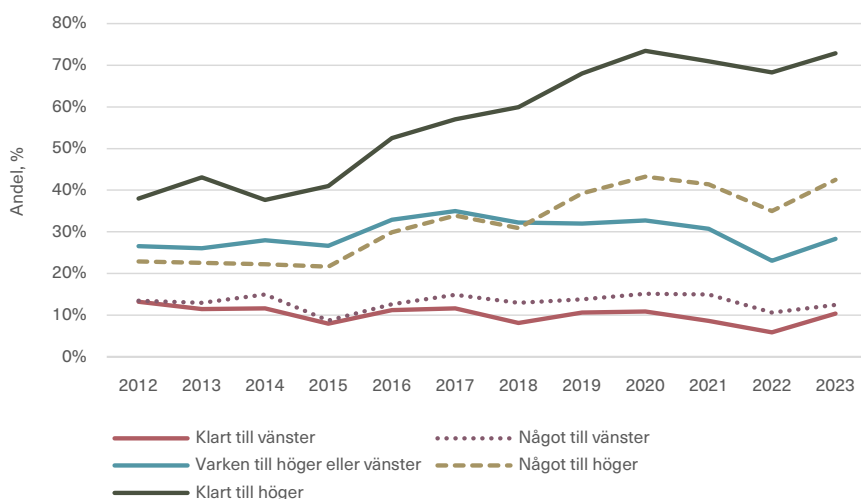
Figur 7 illustrerar hur den här förändringen sett ut över tid inom respektive gruppering på vänster-högskalan för indikatorn "ta emot färre flyktingar, mkt bra förslag". Som framgår har det skett en kraftig uppgång av andelen som vill se färre flyktingar bland de som placerar sig till höger, ungefär en fördubbling. För de till vänster och

i kategorin ”varken eller” är nivåerna i stort sett oförändrade. Uppgången i de båda högerkategorierna har skett stegvis under perioden 2015–2020, men tycks ha planat ut sedan 2020.

Under den aktuella tidsperioden fördelar sig de svarande på SOM-institutets vänster-högerskala så att ungefär 75 procent befinner sig i de tre mellersta kategorierna medan de båda ytterkategorierna delar på de resterande 25 procenten. Utseendet i figur 7 är alltså inte påverkat av att balansen längs vänster-högerskalan förskjutits i populationen generellt sett.

Intressant att notera är att det i SOM-institutets data inte går att utläsa motsvarande politiska polarisering av attityderna till arbetskraftsinvandring. Visserligen är högersympatisörer något mer negativa till arbetskraftsinvandring än vänstersympatisörer, men det har inte skett någon tydlig förändring under perioden i det avseendet.

Figur 7: Politisk polarisering, vänster-högerskala (SOM-inst: ”Ta emot färre flyktingar – mycket bra förslag”)

Källa: SOM-institutet, egna beräkningar.

Även ESS medger en nedbrytning längs en vänster-högerskala och visar på motsvarande politiska polarisering. På frågan ”Immigrants make country worse” har andelen som instämmer (alternativ 0–4 på en elvgradig skala) bland dem som ligger till höger på skalan fördubblats, från 15 till 32 procent mellan 2012 och 2023. Bland de som ligger till vänster på skalan har andelen tvärtom minskat, från 13 till 5 procent. Vi återkommer till denna data från ESS i avsnitt 5.2.

Den påtagliga politiska polariseringen av attityderna till mottagandet av flyktingar

är ett av de tydligaste skiftena som skett under den aktuella perioden. Migration har i betydligt högre utsträckning blivit en ”vänster-höger-fråga” på ett sätt som den inte alls var 2012–2014. Man kan tänka sig flera rörelser bakom den här utvecklingen: att de som är negativa till migration tenderat att röra sig mot partier som ligger längre till höger, eller att partierna till höger blivit mer kritiska till invandring och fått med sig sina tidigare sympatisörer i den positionsförändringen. Sannolikt kan attityden till migration också ha blivit definierande för hur man som svarande placerar sig på vänster-högerskalan, på ett sätt som inte varit fallet tidigare.

Den här utvecklingen där migrationsfrågorna blivit alltmer politiskt polariserade diskuteras i Demker 2022, och då även utifrån hur de svarande angett sina partisympatier. Demker konstaterar, utifrån SOM-institutets data, att det framför allt är bland moderata och kristdemokratiska sympatisörer som attityderna blivit mer negativa till flyktingmottagande (fördubblade andelar), medan förändringarna varit små bland sverigedemokratiska väljare som redan i hög grad var negativa.

Vi kan summera resultaten beträffande polarisering i följande tre punkter:

1. Det finns inga tecken på tilltagande polarisering på individnivå, mätt som standardavvikelse.
2. Tidigare forskningsresultat (sammanställt i metaanalyser) om samband med faktorer på individnivå bekräftas: Mer kritiska attityder till flyktingmottagande och oro för flyktingar samvarierar med lägre utbildningsnivå, kön (man), äldre, ej boende i storstad, låg inkomst, ej utländsk bakgrund. Sett över tid, 2010–2014 jämfört med 2018–2022, kan man notera ökade skillnader mellan åldersgrupper (framför allt äldre har blivit mer negativa). Skillnaden mellan grupper utifrån ekonomiska faktorer (inkomst och arbetslöshet) tycks snarare ha minskat.
3. En mycket markant polarisering har däremot skett av attityderna sett i relation till hur man placerar sig på en politisk vänster-högerskala. Bland dem som placerar sig själva till höger har andelen mycket negativa till flyktingmottagande nästan fördubblats sedan 2012. Bland dem som ligger till vänster eller varken/eller är attityderna i stort sett oförändrade.

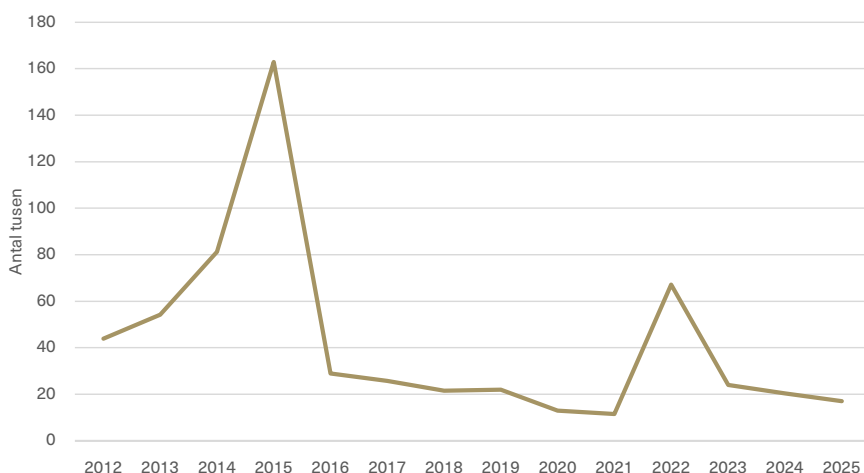
5. Migrationsvågor och eskalerande gängkriminalitet

I detta avsnitt diskuteras hur attitydernas utveckling över tid, som redovisats i föregående avsnitt, kan förstås i ljuset av några faktorer med betydande potential att ha påverkat dem under de här åren. Det handlar dels om de två större flyktingvågorna – den huvudsakligen syriska 2015 och den ukrainska 2022 – dels om den eskalerande gängkriminaliteten.

5.1 Migrationsvågorna 2014–2015 och 2022

Av figur 8 kan man utläsa hur nivåerna på det svenska flyktingmottagandet har skiftat under perioden 2012–2025, med två tydliga pucklar. Den huvudsakligen syriska flyktingvågen 2014–2015 med cirka 160 000 asylsökande enbart 2015, och den ukrainska flyktingvågen inom ramen för det europeiska massflyktsdirektivet, som huvudsakligen koncentrerades till 2022.

Figur 8: Asylsökande plus sökande enligt massflyktsdirektivet (Ukraina)

Källa: Se Appendix tabell A2.

Som framgått av tidigare avsnitt följdes flyktingvågen 2014–2015 av en förskjutning i mer negativ riktning för en majoritet av de indikatorer som redovisats, men allra tydligast i dimensionerna ”oro”, ”viktigt samhällsproblem”, ”omfattning på mottagande” (dock ej attityder till arbetskraftsinvandring). Även attityderna i dimensionen ”påverkan på landet/ekonomi/kultur” ändrades i negativ riktning åren efter 2014, men inte lika markant. Den här övergripande bilden stöds av data från såväl SOM-institutet som ESS och Eurobarometern (GWP:s dataserier sträcker sig inte så långt tillbaka i tiden). För flera av indikatorerna var förskjutningen i negativ riktning tillfällig, och de närmade sig eller återgick senare till de nivåer som gällt före 2014 (dock ej SOM-institutets fråga ”ta emot färre flyktingar”). Som framgått så sammanföll de mer negativa attityderna med en mer restriktiv migrationspolitik från 2016 och framåt (Malm Lindberg 2024).

Ett motsvarande avtryck i attityderna i negativ riktning går inte att utläsa i samband med den ukrainska flyktingvågen. Överlag tycks den ukrainska flyktingvågen ha passerat utan motsvarande påverkan på opinionen.

Hur ska detta förstås? De båda flyktingvågorna är ju inte unika för Sverige, utan påverkade ett flertal länder i Europa. Internationella jämförelser har därför något att tillföra.

I en studie av Czymara från 2021 användes data från ESS för att analysera hur den stora flyktingvågen 2014–2015 påverkade attityderna till migration i 22 europeiska länder under perioden 2014–2017. I denna studie användes en fråga avseende hur generös regeringen bör vara i behandlingen av asylansökningar, med svarsalternativ på en femgradig skala. En övergripande slutsats är att attityderna försköts i negativ riktning, med undantag för ett fåtal länder (däribland Island och Spanien). Förskjutningen i negativ riktning gäller även Sverige, även om attityderna kvarstår som positiva i internationell jämförelse. Hur mycket attityderna förskjutits i de 22 länderna saknar enligt studien samband med andelen i befolkningen som har utländsk bakgrund eller antalet asylsökande; attityderna hade blivit mer negativa även i länder som tog emot jämförelsevis få flyktingar 2014–2015. I studiens ekonometriska analys visar det sig däremot att *förändringen* i antal asylsökande i förhållande till hur många landet tagit emot tidigare, som andel av befolkningen, var en signifikant förklaringsvariabel till hur attityderna förändras över tid. Här faller Sverige in i ett europeiskt mönster trots sina jämförelsevis positiva attityder: snabba demografiska förändringar tycks ha potential att påverka attityderna mer än nivåerna i sig, enligt studien av Czymara.

I studien av Czymara integreras såväl faktorer på individnivå som på makronivå som förklaringsvariabler till de förändrade attityderna. Bland påverkansfaktorer på individnivå som identifieras återfinns framför allt politisk orientering (högerorienterade reagerade mer negativt) men även tillit (de med låg tillit till samhällsinstitutioner reagerade mer negativt) och humanitära bevekelsegrunder (bidrar till positiva attityder, men tenderade att vara en flyktig faktor under migrationsvågen 2014–2015). Även här faller Sverige in i ett europeiskt mönster i att, som tidigare framgått av figur 7, det framför allt är de mer högerorienterade som förändrat sina attityder efter 2014.

I boken *Cultural Backlash* (2019) placerar Norris & Inglehart in attityderna till migration i ett bredare mönster av förändrade normer och värderingar i västvärlden. Deras

utgångspunkt är att det skett en gradvis utveckling under efterkrigstiden i riktning mot mer socialt liberala ("postmaterialistiska") värderingar. Det har framför allt skett i takt med att yngre generationer har ersatt de äldre generationerna, vars värderingar i högre grad varit socialt konservativa och klassificerade som mer "auktoritära". En av utgångspunkterna i boken är att värderingar tenderar att formas under ungdomsåren och sedan bibehålls under livet. En uppväxt under ekonomiskt tryggare omständigheter med fler utbildningsmöjligheter, vilket i ökande utsträckning varit fallet för generationerna som vuxit upp efter andra världskriget, bidrar till att mer postmaterialistiska värderingar breder ut sig – men bara gradvis i takt med att yngre generationer ersätter äldre. Norris & Inglehart menar att en öppenhet för främmande kulturer och mer positiva attityder till migration ingår i samma mönster av socialt liberala värderingar, medan individer med socialt konservativa värderingar tenderar att uppfatta det kulturellt främmande som splittrar den egna gruppens enhetlighet som mer hotfull. Studerar man attityderna till migration i Sverige ur ett generationsperspektiv, exempelvis med hjälp av SOM-institutets data, bekräftas denna bild. För varje ny generation har attityderna blivit något mer toleranta jämfört med tidigare generationers; ett mönster som gäller för ett flertal av de indikatorer som redovisats här.⁵ Det finns alltså ett underliggande tryck mot mer positiva attityder till migration som genereras av generationsväxlingarna. Detta betyder dock inte att vare sig yngre eller äldre är opåverkade av händelser i tiden, det vill säga att det även finns betydande "periodeffekter" vid sidan av "generationseffekten". Ekonomiska kriser tenderar exempelvis att påverka värderingar i mer materialistisk och socialt konservativ riktning.

Norris & Inglehart diskuterar flyktingvågen 2014–2015 och den reaktion den väckte i Europa utifrån den omständighet att den kom under en period av begynnande "cultural backlash". De menar att vad de benämner som auktoritära-populistiska värderingar har förstärkts i en motreaktion mot den långsiktiga samhällsförändringen mot mer socialt liberala värderingar. Den ökade ekonomiska otrygghet som följt globaliseringen, avindustrialiseringen och finanskrisen 2008, ser de som en bakomliggande faktor till att denna "backlash" vuxit i styrka. Men flyktingvågen bidrog till samma typ av motreaktion, och deras data talar mer för att det handlade om att flyktingvågen uppfattades som ett "kulturellt" hot, snarare än som ett ekonomiskt, och då framför allt bland äldre, lägre utbildade och boende i glesbygd (Norris & Inglehart 2019, s. 187–192).

Även svenska data ger visst stöd till denna tolkning. Reaktionen på flyktingvågen hade, som tidigare konstaterats, en tydligt politisk profil, där framför allt de som definierade sig som mer till höger också blev mer negativa. Men där finns också en tydlig åldersprofil där den äldre generationen reagerade betydligt mer negativt än den yngre (se tabell 2 ovan). Ekonomiska faktorer tycks inte heller i Sverige ha varit centrala för att förklara en rörelse mot mer negativa attityder under perioden; skillnader i attityder beroende på inkomst/arbetslöshet har snarast minskat och attityderna till arbetskraftsinvandring blivit mer positiva.

5 På SOM-frågan "förslag ta emot färre flyktingar: mycket+ganska bra" så har skillnaden mellan generationen född efter 1976 jämfört med generationerna födda före 1965 varit drygt 10 procentenheter under perioden. Ett snarlikt mönster går att påvisa för frågorna om "oro" och "kulturellt hot".

Baserat på data från SOM-institutet använder Demker 2022 en värderingsskala med ”individens rättigheter och friheter” och ”nationella traditioner och erfarenheter” som motpoler, och menar att denna dimension är central för förståelsen av hur uppfattningar om migration och flyktingar struktureras. Demkers skala ligger nära vad som brukar kallas GAL-TAN (”Green, Alternative, Libertarian” – ”Tradition, Authority Nation”) och även nära värderingsskalan ”authoritarian populist values” som Norris & Inglehart använder.

Hur kommer det sig då att det inte går att utläsa några tydliga tecken alls på att den ukrainska flyktingvägen sammanfallit med mer negativa attityder till migration? Det var förvisso färre flyktingar som kom (men länge oklart hur stor omfattningen skulle bli) och till skillnad från flyktingvägen 2014–2015 stack inte Sverige ut som en mer generös mottagare än andra europeiska länder. Mycket talar dock även för att kulturellt avstånd är en viktig faktor som påverkat skillnaden i reaktioner på de båda flyktingvägarna, såväl i Sverige som i andra delar av Europa. Större europeiska undersökningar har uttryckligen ställt frågan om hur generöst flyktingmottagandet bör vara beroende på ursprungsland. I en undersökning vid Migration Policy Centre som genomfördes i åtta europeiska länder i två omgångar 2022–2023 (Sverige ej inkluderat) ställdes frågor om ukrainare respektive syrier och den visar på en betydligt högre acceptans för ukrainska flyktingar (Dražanová & Geddes 2023). Motsvarande resultat har visats i jämförelse mellan acceptans för flyktingar från Ukraina och Afghanistan (data inhämtat från en panel med svarande från ett tjugotal europeiska länder), där talibanernas uppmärksammade maktövertagande 2021 fick många att fly, bara året innan Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina (Iordache & Blanchard 2024). Studien försöker även identifiera de faktorer som förklarar skillnaden i attityder till ukrainare och afghaner, och finner då att variabler kopplade till kulturellt hot (inklusive rädsla för terrorism) varit viktiga. Som framgått ovan har även de experimentella undersökningar där respondenterna får ge hypotetiska svar på vilka karaktäristika hos potentiella migranter som ”föredras”, generellt sett pekat på kulturellt och religiöst avstånd som en utslagsgivande faktor, även i Sverige (Weber m.fl. 2024, Hedegaard 2023).

Det finns även svenska undersökningar som kartlagt attityder till ukrainska flyktingar, som generellt pekar på mer positiva attityder till denna grupp, även om ingen explicit jämförelse gjorts med andra flyktinggrupper. Exempelvis visade en undersökning från Novus 2024 att 86 procent av de svarande ansåg att det var rätt av Sverige att ta emot ukrainska flyktingar (Tanalys 2024). Att den politiska diskursen kring de ukrainska flyktingarna var annorlunda, även från traditionellt mer migrationskritiska partier, illustreras kanske tydligast av en debattartikel i Aftonbladet av Sverigedemokraternas ledare Jimmie Åkesson (2022-03-31), *Det är skillnad på flyktingar och ”flyktingar”*. I artikeln framhålls just avståndet – geografiskt, kulturellt och religiöst – som skäl till att de annars invandringskritiska Sverigedemokraterna inte motsatte sig mottagandet av de ukrainska flyktingarna.

Demker (2022) pekar på att den politiska nationalismen under 2000-talet, trots sin betoning av traditioner, innehåller ett starkt avståndstagande från nationella traditioner

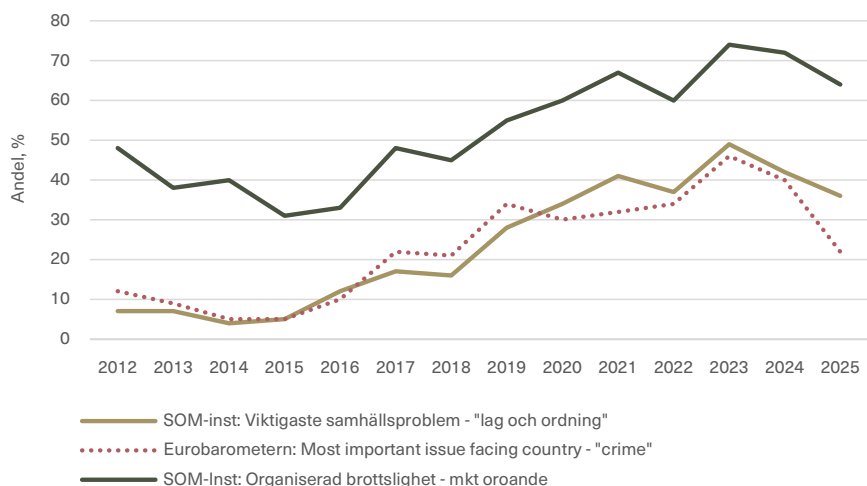
utanför Europa och särskilt från muslimska länder (s. 446). Att reaktionerna i opinionen på de båda flyktingvågorna, den ukrainska och huvudsakligen syriska, inte följde något gemensamt mönster, blir utifrån ett sådant perspektiv inte förvånande.

Sammanfattningsvis blev migrationsvågen 2014–2015 något av en vattendelare såväl för svenskarnas attityder till migration som för migrationspolitiken. Här faller Sverige in i ett europeiskt mönster som kan ses i ljuset av grupphotsteorin, där kulturella och värderingsmässiga faktorer, snarare än ekonomiska, varit avgörande. Den ukrainska migrationsvågen 2022 har inte satt några spår i attityderna till migration på samma sätt som flyktingvågen 2014–2015, vare sig i Sverige eller Europa. Det är svårt att inte här peka på graden av kulturellt och religiöst avstånd som en faktor av central betydelse.

5.2 År av eskalerande gängkriminalitet

Brottslighet har kommit att bli den fråga som svenskarna oroar sig mest för och även betraktar som Sveriges viktigaste samhällsproblem. Figur 9 illustrerar detta, med data från SOM-institutet och Eurobarometern. Sedan SOM-institutet började ställa frågorna om ”oro” och ”viktigaste samhällsproblem” (2001 respektive 1987) har nivåerna för svarsandelarna avseende brottslighet aldrig varit så höga som under 2023–2024. Sverige sticker numera ut jämfört med de andra 28 europeiska länder som täcks av Eurobarometerns fråga om viktigaste samhällsproblem. Som framgår började de tre kurvorna stiga brant efter 2015. En tydlig nedgång kan dock skönjas i alla tre kurvorna efter 2023.

Figur 9: Oro för brottslighet och brottslighet viktigaste samhällsproblem

Källa: Se Appendix tabell A2.

I Brottsförebyggande rådets statistik över den faktiska brottsligheten i Sverige under den här perioden är det ”fall av dödligt våld med skjutvapen” som ökat markant, med mer än en fördubbling av antalet fall mellan 2012 och 2024. Det har dock inte skett en generell ökning av alla former av brottslighet; inom flera områden rör sig brottsstatistiken tvärtom i motsatt riktning (exempelvis inbrott, rån och stölder) och dödligt våld som sker utan skjutvapen har inte ökat på samma sätt (Brottsförebyggande rådet 2024). Brottsofferstatistik talar inte heller för att de personliga erfarenheterna av brottslighet skulle ha ökat under den här perioden. Såväl ESS som GWP ställer frågor om svarandes personliga erfarenhet av våldsbrott eller rån, och om man känner sig trygg utomhus kvällstid, och om någon trend kan skönjas i de svaren så är den snarast nedåtgående. Vad som däremot har ökat är vad som brukar beskrivas som gängrelaterad brottslighet, exempelvis i form av skjutningar och sprängningar, vilket också fått mycket stor medial och politisk uppmärksamhet. Det är rimligen i ljuset av den utvecklingen, snarare än på grund av personlig erfarenhet av att vara utsatt för brott och våld, som den snabba uppgången i de tre kurvorna i figur 9 behöver förstås.

Huruvida migration har ett *faktiskt* samband med brottslighet och våld, något som är föremål för såväl livlig debatt som forskning både i Sverige och internationellt (Sarnecki m.fl. 2025), är inte en frågeställning som kommer att behandlas här. Fokus riktas i stället på det möjliga sambandet mellan attityder kopplade till brottslighet och attityder kopplade till migration. Ett sådant samband mellan attityder kan föreligga oavsett om det finns ett faktiskt samband eller inte.

Tidigare internationell forskning har uppmärksammat, ofta med referenser till grupphotsteori, hur oro för brottslighet har ett samband med negativa attityder till migration och migranter, och då även pekat på medias roll i hur denna koppling etableras i opinionen. I en tysk studie påvisas hur oro för brottslighet är en signifikant förklaringsfaktor av attityder till migration, starkare än exempelvis ekonomiska förklaringsfaktorer (Fitzgerald m.fl. 2012). En färsk kanadensisk studie visar hur oro för brott är starkt korrelerad med negativa attityder till migration (Pruysers m.fl. 2024) och motsvarande samband har även konstaterats i en färsk amerikansk studie (Baranauskas & Stowell 2022). En brittisk studie diskuterar bland annat medias stereotyper av migranter som kriminella och belägger ett samband på individnivå mellan oro för brottslighet och negativa attityder till migranter. Studien försöker även belägga kausalitetens riktning och menar att den kan gå i båda riktningarna, det vill säga att även negativa attityder till migranter kan bidra till oro för brottslighet (Kotzur m.fl. 2025). Samvariation på individnivå mellan oro för brottslighet och mer negativa attityder till migration i olika dimensioner kan även konstateras i SOM-institutets data:⁶ De som oroar sig för brottslighet tenderar också att uppvisa mer negativa attityder till migration.

Under den aktuella perioden har det skett ett tydligt skifte i den mediala och politiska diskursen kring hur migrationen påverkar kriminaliteten. Ekström m.fl. (2023) gör

6 Signifikanta korrelationskoefficienter, på 1 %-nivå, mellan indikatorerna ”oro för organiserad brottslighet” och indikatorerna ”ta emot färre flyktingar, bra förslag”, ”oro för ökat antal flyktingar” och ”invandring hot mot kultur och värden” (2015–2022).

en diskursanalys av politiska partiers (M, Kd och SD) Facebook-sidor och visar bland annat hur migration i allt högre utsträckning kommit att sammankopplas med kriminalitet. Krzyżanowski & Ekström (2024) analyserar diskursen både i dagspress och på politiska partiers hemsidor. Deras studie visar på ett starkt skifte, särskilt efter 2018, där integrationen framhålls som misslyckad med koppling till ökad brottslighet. Skiftet i den politiska och mediala diskursen, och hur kopplingen migration/brottslighet blivit ett framträdande narrativ i Sverige, uppmärksammas även i Holloway m.fl. 2021.

En central faktor för att förstå uppkomsten av ett eventuellt samband mellan oro för brottslighet och negativa attityder till migration är hur utbredd uppfattningen är att migration bidrar till brottslighet, inklusive våldsbrott. Frågan ställdes i SOM-institutets undersökning 2022. Det kan då konstateras att svenskarna i hög utsträckning gör bedömningen att det finns ett sådant samband. SOM-institutets fråga löd: ”Det har under senaste åren diskuterats vad som ligger bakom våldet i samhället. Enligt din bedömning, vilken betydelse har följande saker?”. Av de som svarat angav 34 procent att invandringen hade ”mycket stor betydelse” och 64 procent angav att den hade ”mycket stor” eller ”ganska stor” betydelse. Invandring ligger dock inte i topp vad gäller vad som ses som faktorer bakom våldet i samhället – alkohol/droger, föräldrar, segregation, kamratpåverkan och arbetslöshet ligger högre – men det är ändå tydligt att en hög andel av svenskarna ser invandring som något som har betydelse för våldsnivån i samhället (Cassel & Öhberg 2023).

SOM-institutet har inte ställt någon fråga om invandring som faktor bakom våldet vare sig tidigare eller senare, så man kan inte säkert säga om en förändring skett under den aktuella perioden. Däremot har liknande frågor ställts i andra undersökningar som täckt Sverige, dock bara för enskilda år. ESS ställde en liknande fråga 2014: ”Immigration make country’s crime problem worse or better” med svarsalternativen 0–10, från ”worse” till ”better”. Av svenskarna angav då 24 procent något av skalans alternativ 0–2 och 42 procent för alternativen 0–3. Även Pew Research Center ställde en liknande fråga i en undersökning som gjordes i 18 länder 2019, däribland Sverige. Frågan som ställdes var ”Immigrants in our country today are more to blame for crime than other groups OR are no more to blame for crime than other groups”. Bland svenskarna svarade 55 procent att migranter var ”more to blame”, vilket var en jämförelsevis hög andel. Bland de 18 länderna var det bara i fyra länder där en majoritet av befolkningen svarade så: Sverige, Tyskland, Sydafrika och Grekland (Gonzalez-Barrera & Connor 2019). Eurobarometern 2017 lät svarande ta ställning till påståendet ”Overall immigrants worsen the crime problem in our country” och bland svenskarna instämde då 61 procent, varav 24 procent i kategorin ”totally agree”, andelar som ligger nära SOM-institutets undersökning 2022 (Special Eurobarometer 469, 2017). Detta var klart över genomsnittet för de 28 EU-länder som ingick i undersökningen.

Frågeformuleringar och skalor är inte direkt jämförbara med SOM-institutets, men pekar ändå på att åsikten att det finns ett samband mellan migration och brottslighet är utbredd i Sverige, och har varit så under hela den aktuella tidsperioden. I internationell jämförelse är det ett resultat som avviker från många av de andra migrationsrelaterade

indikatorerna som redovisats, där Sverige sticker ut som ett land med snarast exceptionellt positiva attityder (se ovan Tabell 1).

Mot denna bakgrund vore det inte orimligt att förvänta sig en utveckling mot mer negativa attityder till migration sedan 2016. Bland faktorer som talar för det finns att brottslighet sedan 2016 blivit en så central samhällsfråga som svenskarna också oroar sig alltmer för; att den politiska och mediala diskursen samtidigt i ökad utsträckning kopplat samman migration och brottslighet; att en betydande andel av svenskarna också instämmer i att migration har en mycket stor betydelse för våld och brottslighet i samhället; samt att det finns en stark samvariation på individnivå mellan oro för brottslighet och negativa attityder till migration.

Detta är dock inte vad vi kan utläsa i tidsserierna över de fjorton indikatorerna som redovisades tidigare. Det stora flertalet av kurvorna ligger antingen platt eller rör sig i riktning mot mer positiva attityder under den senare delen av perioden, det vill säga under de år då oron för brottslighet steg brant. Detta ger inte stöd till hypotesen att oro för brottslighet har haft stark påverkan på attityderna till migration. Kanske särskilt anmärkningsvärt är utvecklingen av attityderna till migranters påverkan på land/ekonomi/kultur (figur 4 ovan), där förändringarna varit små sedan 2016, eller till och med rört sig i riktning mot mer positiva attityder, trots att ett negativt fenomen som brottslighet sammankopplas med migration av en så stor del av svenskarna. Hur ska detta förstås?

Nu är det inte så att en trend över tid nödvändigtvis har sin motsvarighet i korrelationer på individnivå. Simpsons paradox är ett statistiskt fenomen där ett samband mellan två variabler i en population uppstår, försvinner eller ändras när populationen delas in i delpopulationer.⁷ Fenomenet kan uppstå när det finns distinkta mönster i populationens undergrupper; ett exempel på detta kan vara när en tydlig polarisering föreligger i populationen.

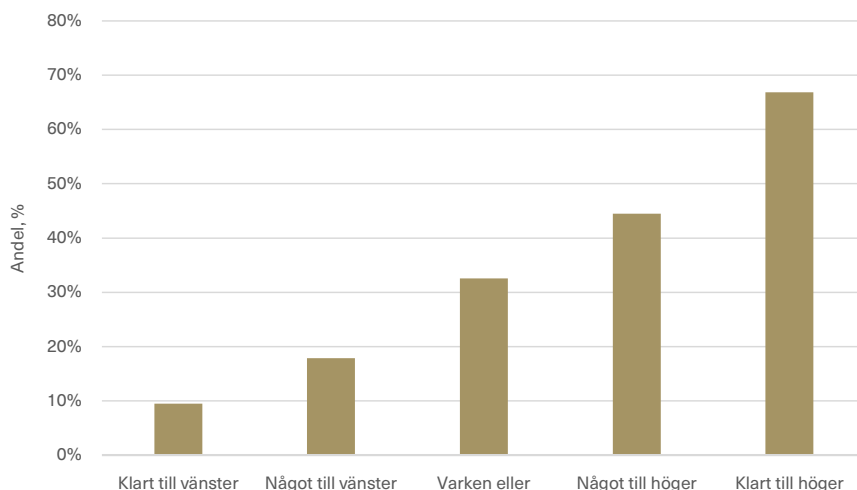
Som redovisats ovan finns en tydlig, och under perioden växande, politisk polarisering i attityderna till migration (se figur 7 ovan). Oron för brottslighet är dock inte politiskt polariserad på samma sätt; oron har ökat markant sedan 2016, mer än fördubbats, både bland dem som ligger till vänster och till höger på skalan i SOM-institutets data (även om oron bland dem till höger ökat mer). Däremot är uppfattningarna om migrationens betydelse för våldet i samhället tydligt polariserad längs en vänster-högerskala. Figur 10 illustrerar detta. Den här politiska polariseringen av synen på våldets orsaker i samhället diskuteras utifrån SOM-institutets data i Cassel & Öhberg 2023. Det är tydligt att bland de olika orsaker bakom våldet som det ställdes frågor om så sticker ”invandring” ut som särskilt politiskt polariserad (s. 310). Eftersom frågan enbart ställts 2022 kan man inte säkert avgöra om det här är en polarisering som vuxit över tid. Författarna konstaterar dock att om denna fråga följer samma mönster som andra migrationsrelaterade frågor, så talar mycket för att den här polariseringen förstärkts över tid.

Data från ESS, som år 2014 ställde frågan om migrationens betydelse för brottslighet, medger också en nedbrytning längs en politisk skala vänster till höger. Även om frågor

⁷ Se exempelvis Simpson's Paradox (Stanford Encyclopedia of Philosophy).

och skalor inte är direkt jämförbara, så kan det konstateras att polariseringen i ESS 2014 var betydligt mindre markant än i den SOM-data som redovisas i figur 10, vilket ger ytterligare visst stöd till Cassel & Öhbergs förmodan om en tilltagande politisk polarisering i synen på våldets orsaker.

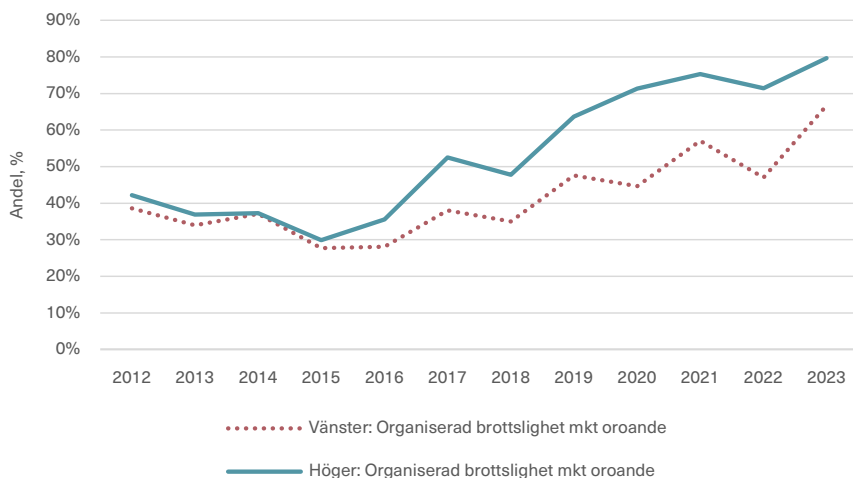
Figur 10: Våldet i samhället, ”invandring mycket stor betydelse” (2022)

Källa: SOM-institutet, egna beräkningar.

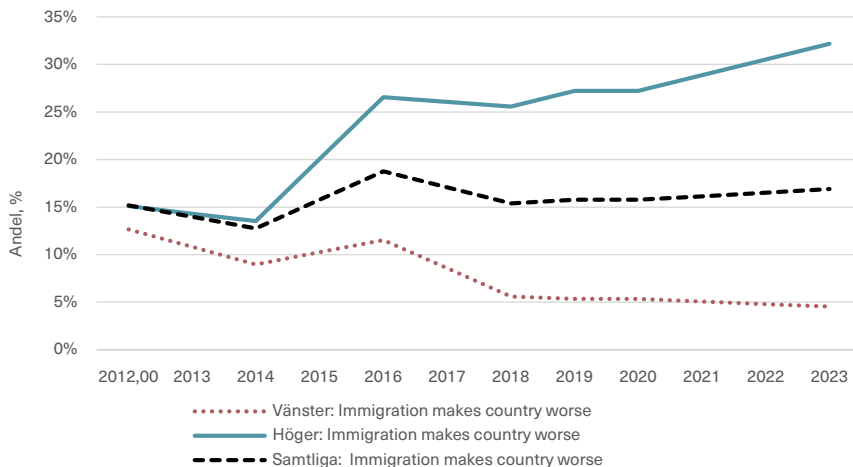
Den förmodade länken mellan oro för brottslighet och negativa attityder till migration, nämligen föreställningen att migrationen har stor betydelse för brottslighet, är således mycket starkt utbredd i en del av populationen, men inte i en annan. De överlag tämligen platta kurvor över olika attityder till migration sedan 2016, som data på aggregerad nivå ger upphov till, kan förstås i ljuset av detta. Figurerna 11, 12 och 13 illustrerar. I de tre figurerna har de svarande delats upp utifrån deras subjektiva placering på en vänster-högerskala (för SOM-institutet vänster-högerskalans alternativ ”klart+något” sammanslagna, för ESS vänster-högerskalans alternativ 0–3 och 7–10). Oron för brottslighet har stigit brant både bland dem till höger och vänster, men något mer bland dem till höger (figur 11). Men attityderna till migration har, efter 2016, bara utvecklats i negativ riktning bland dem till höger, som också är de som ser migrationen som en faktor av mycket stor betydelse för brottsligheten. Bland dem som är till vänster, där migration ses som av mindre betydelse för brottsligheten, har däremot attityderna till migration snarast utvecklats i positiv riktning under perioden, trots den ökade oron för brottslighet (figurerna 12 och 13). Nettot har blivit de aggregerade kurvor (färgade i svart) som ligger tämligen platt i de båda figurerna.

Figur 11: "Organiserad brottslighet" (SOM), mycket oroande, uppdelat på vänster-högerskala

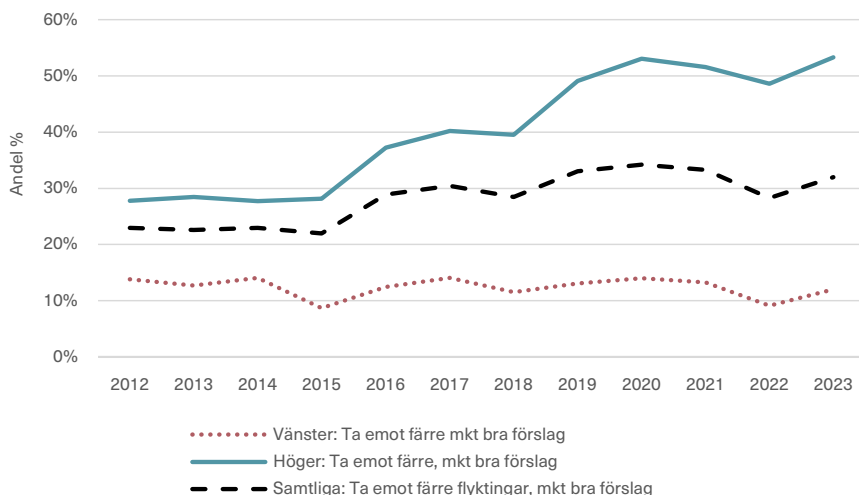
Källa: SOM-institutet, egna beräkningar.

Figur 12: "Immigration makes country worse" (ESS), uppdelat på vänster-högerskala

Källa: ESS, egna beräkningar.

Figur 13: ”Ta emot färre flyktingar, mycket bra förslag” (SOM), uppdelat på politisk vänster-högerskala

Källa: SOM-institutet, egna beräkningar.

Vi avstår från att spekulera i de exakta orsaksrelationerna bakom sambandet här. Den kausala relationen mellan attityder till brottslighet och attityder till migration kan gå i båda riktningarna, och det kan också finnas gemensamma tredje faktorer bakom båda typerna av attityder. Vad som dock kan konstateras är att det här statistiska sambandet över tid föreligger i en del av populationen, nämligen de som identifierar sig till höger på den politiska skalan.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de senaste tio årens ökade oro för brottslighet inte kan avskrivas som en faktor av betydelse för att förstå utvecklingen av attityderna till migration under perioden, även om de aggregerade dataserierna sedan 2016 inte tycks tala för det. Frågan faller in i ett mönster där attityderna till migration blivit alltmer politiskt polariserade. Möjligen har oron för brottslighet, och föreställningen att migrationen har stor betydelse för den, också varit något som bidragit till denna tilltagande polarisering.

6. Slutsatser

Studien har redovisat hur svenskers attityder till migration i olika dimensioner har varierat över perioden 2012–2025, baserat på kvantitativa data från fyra undersökningar (GWP, SOM, ESS och Eurobarometern). Perioden har på många sätt varit omvälvande för migrationsfrågorna i Sverige, med två större flyktingvågor – den huvudsakligen syriska 2014–2015 och den ukrainska 2022 – och en påtaglig förändring av såväl migrationspolitiken som den politiska och mediala diskursen i mer restriktiv och migrationskritisk riktning. Perioden har också präglats av en eskalerande gängrelaterad brottslighet som på ett unikt sätt – historiskt och i internationell jämförelse – kommit att uppfattas som det enskilt viktigaste samhällsproblemet, samtidigt som en betydande andel av svenskarna också ser invandringen som en viktig faktor bakom denna brottslighet.

Vilka är då de tydligaste mönstren som går att utläsa från hur attityderna varierat under den här perioden?

Det är tydligt att flyktingvågen 2014–2015 blev något av en vattendelare inte bara för svensk migrationspolitik utan också för attityderna till migration. Året därefter steg andelen svenskar markant som kände oro för ett ökat antal flyktingar, som såg integration/migration som det viktigaste samhällsproblemet och som ville se ett minskat flyktingmottagande. Även attityderna kring migranternas bidrag till samhället försköts i mer negativ riktning direkt efter flyktingvågen, om än inte lika tydligt. För flera av indikatorerna var förskjutningen i negativ riktning tillfällig, och de närmade sig eller återgick till de nivåer som gällt före 2014. Det gäller dock inte svaren på SOM-institutets fråga ”ta emot färre flyktingar”, där attityderna tycks ha etablerats på en ny och mer flyktingkritisk nivå.

Attitydernas utveckling i Sverige efter flyktingvågen 2014–2015 faller in i ett europeiskt mönster, där attityderna till migration blev mer negativa i nästan alla länder direkt efter flyktingvågen, med några få undantag, och det oavsett omfattningen av flyktingmottagandet under de här åren. Sverige faller också in i ett europeiskt mönster i avseendet att attityderna framför allt ändrades bland socialt konservativa personer till höger på den politiska skalan och bland äldre. Men även om mönstret i förändringarna liknar vad som skedde i många andra länder så fortsätter Sverige att sticka ut som ett land med exceptionellt positiva attityder till migration, vilket kan visas för ett tiotal olika indikatorer, hämtade från tre olika undersökningar.

Någon antydning till liknande förskjutning av attityderna går inte att utläsa i kurvorna i samband med den ukrainska flyktingvågen. Mycket, inklusive undersökningar som direkt ställt frågor om attityder till att just ta emot ukrainare jämfört med andra flyktingar, talar för att kulturellt och religiöst avstånd varit en faktor som bidragit. Frågan om att ta emot ukrainska flyktingar har inte heller varit politiskt laddad; även ett annars invandringskritiskt parti som Sverigedemokraterna uttryckte tidigt stöd för mottagandet av just ukrainska flyktingar.

Ekonomiska faktorer tycks ha spelat mindre roll för hur attityderna till migration utvecklats under den här perioden. Till skillnad från flertalet andra indikatorer som redovisas så tycks attityderna till arbetskraftsinvandring inte ha påverkats nämnvärt av flyktingvågen 2014–2015 och de har gradvis blivit alltmer positiva under perioden. Det gäller också attityderna till migranternas bidrag till landets ekonomi som även de snarast rört sig i mer positiv riktning. Vid nedbrytning på gruppnivå så har skillnader i attityder beroende på inkomstnivå eller arbetslöshet minskat.

Den politiska polariseringen av attityderna till migration har varit en av de påtagliga förändringarna under perioden, med början efter flyktingvågen 2014–2015. Individer som definierar sig som till höger på den politiska skalan har blivit markant mycket mer negativa till att ta emot flyktingar sedan 2012, medan de till vänster, knappt ändrat sig alls. Andra typer av värderingsbaserade skalor, till exempel GAL-TAN-skalan visar på samma mönster. Den politiska polariseringen av attityder går att visa i flera av de tidsserier som redovisats, inklusive upplevelsen av migranter som hot mot ”landets kultur och värden” (attityder till arbetskraftsinvandring ett undantag). Däremot kan man inte tala om en tydlig polarisering på individnivå, mätt med spridningsmått som standardavvikelse; svenskars attityder har inte blivit mer ”olika”, men de följer nu ett modifierat politiskt mönster.

En inte orimlig hypotes är att den eskalerande gängkriminaliteten, som fått stor uppmärksamhet och nu ses av svenskarna som en helt central fråga, borde ha påverkat attityderna till migration i negativ riktning. När frågan har ställts svarar en stor del av svenskarna att ”invandring har mycket stor betydelse för våldet i samhället” (34 procent, 64 procent svarar ”mycket stor” eller ”ganska stor” betydelse). Det är också belagt i studier av media och politisk kommunikation att invandring och brottslighet alltmer kommit att sammankopplas. Dock visar den här studien att attityderna till migration huvudsakligen har legat platt eller rört sig i positiv riktning under de år då oron för brottsligheten stigit brant. Hypotesen att oron för gängkriminalitet gjort attityderna till migration mer negativa stöds alltså inte då man ser på hur attityderna utvecklats på aggregerad nivå.

Frågan om hur oron för brottslighet påverkat attityderna till migration ställs dock i ett annat ljus om man ser bakom de här indikatorerna på aggregerad nivå. Bland dem som identifierar sig till höger på den politiska vänster-högerskalan är föreställningen att invandring är av ”stor betydelse för våldet i samhället” markant mycket högre, och i denna del av populationen har också attityderna till migration fortsatt att röra sig i mer negativ riktning även under i stort sett hela perioden efter 2016. Vi ser inte samma utveckling bland dem som identifierar sig till vänster, där flertalet indikatorer legat stabilt eller rört sig i mer positiv riktning. Nettot blir vad vi ser i kurvorna som visar indikatorerna på aggregerad nivå.

De bakomliggande orsakerna till detta mönster kan denna rapport inte kunnat belägga, men det kan konstateras att de senaste tio årens ökade oro för brottslighet inte kan avskrivas som en faktor av betydelse för att förstå utvecklingen av attityderna till migration under perioden, även om de aggregerade dataserierna sedan 2016 inte tycks

tala för det. Frågan faller in i ett mönster där attityderna till migration blivit alltmer politiskt polariserade.

Den ukrainska flyktingvågen skapade inte samma reaktioner som flyktingvågen 2014–2015 och mycket talar för att den geografiska och kulturella relativa närheten till Ukraina varit en faktor av betydelse. Ekonomiska förklaringsmodeller, exempelvis negativa attityder till följd av ökad konkurrens på arbetsmarknaden eller att migranter skulle vara en ekonomisk belastning på samhället, tycks inte ligga bakom de fall av skiften i negativ riktning som skett av vissa attityder under perioden. Återknyter vi till de teorier som är ofta förekommande inom migrationsforskningen så kan konstateras att mycket av utvecklingen under den här perioden kan förstås i termer av grupphots-teori, och då med betoning på upplevt hot mot nationell kultur och identitet, särskilt i de befolkningsgrupper där denna typ av värderingar är starka. Det senare har av allt att döma också bidragit till den politiska polarisering som utmärkt perioden.

7. Policyrelevans

Beroende på position och handlingsutrymme kan information om opinioner och attityder leda fram till högst varierande slutsatser och rekommendationer. Men några mer generella kommentarer relaterade till policyrelevans kan ändå göras här.

Allmänt sett kan man tycka att det är önskvärt att den ofta polariserade migrationsdebatten i högre utsträckning vägleds av god evidens. I den debatten kan referenser till vad den allmänna opinionen tycker ibland fungera som ett slagträ. Men även den typen av utsagor bör då byggas på evidens. Som framgått genomförs flera relativt omfattande undersökningar som återkommande samlar in data om svenskars attityder till migration i olika avseenden. Ingen behöver alltså gissa om vad ”folk tycker”.

Den starka politiska polarisering som skett av attityderna under perioden kan vara problematisk ur flera perspektiv. Att en fråga blir central i den politiska debatten och skapar tydliga motsättningar är inte nödvändigtvis något dåligt i en demokrati. Men när polariseringen blir skarp inte bara kring värderingar och förordade politiska lösningar utan också kring uppfattningar om rena sakförhållanden – vilket kan ske när människor börjar leva i olika informationsvärldar – så försvåras det demokratiska samtalet. Att investera i forskning och evidens och att tillgängliggöra den brett blir då extra angeläget.

Den rörelse mot en mer restriktiv migrationspolitik som ägde rum direkt efter flyktingvågen 2014–2015 hade också sin i tiden sammanfallande rörelse i den allmänna opinionen, även om vi här ska avstå från att spekulera i vad som kan ha varit höna eller ägg i detta, opinionsskiftet eller skiftet i politik. Samtidigt är det, utifrån redovisade data, tydligt att denna förskjutning i mer migrationskritisk riktning inte har varit entydig eller entydigt varaktig – för många av de studerade indikatorerna har opinionen återgått till var den befann sig före 2015 medan attityder i en del andra avseenden knappt lät sig påverkas alls. Sverige förblir ett land som i internationell jämförelse måste beskrivas som exceptionellt positivt till migration och migranter. En mycket tydlig majoritet av svenskarna tar i de här redovisade undersökningarna avstånd från åsikter som att ”Sverige ska inte hjälpa flyktingar” eller att ”Sverige ska ta emot inga eller få flyktingar” eller att ”migranter bidrar inte positivt till vårt samhälle” eller att inte vilja ha ”en migrant som granne eller ingift”. Fler svenskar oroar sig för ”främlingsfientlighet” än för ett ”ökat antal flyktingar”. För den som ser det som eftersträvansvärt med en rimlig samklang mellan förd migrationspolitik och svenskars attityder, krävs här en balansgång i förhållande till en nyansrik opinion.

Referenser

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*, Reading, MA: Addison-Wesley.
- Baranauskas, A. J., & Stowell, J. I. (2022). Perceptions of Immigrants as a Criminal Threat: The Role of Negative Affect and Ethnocentrism, *Race and Justice* 15(1).
- Brottsförebyggande Rådet (2024). *Kortanalys 2025:6 – Brottsutvecklingen till 2024*.
- Bohman, A. & Hjerm, M. (2014). *Radikala högerpartier och attityder till invandring – Europa under 2000-talet*, DELMI 2014:1.
- Bramson, A., Grim, P. & Singer D.J. (2017). Understanding Polarization: Meanings, Measures, and Model Evaluation, *Philosophy of Science* 2017;84(1):115–159.
- Cassel, F. & Öhberg, P. (2023). Skilda världar? Ideologisk polarisering kring våldets orsaker i samhället 1995–2022. I Ulrika Andersson, Patrik Öhberg, Anders Carlander, Johan Martinsson & Nora Theorin (red.). *Ovisshetens tid*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Cheung, M., Dahlberg, M. & Hyrije, H. (2024). *Migranternas välbefinnande och befolkningens attityder till migration Sverige i ett europeiskt perspektiv*, DELMI 2024:5.
- Czymara, C.S. (2021). Attitudes toward Refugees in Contemporary Europe: A Longitudinal Perspective on Cross-National Differences, *Social Forces* 99(3) 1306–1333, March 2021.
- Demker, M. (2021). Vilka var det som ändrade sig om flyktingpolitiken efter 2015?. I Ulrika Andersson, Anders Carlander, Marie Grusell & Patrik Öhberg (red.). *Ingen anledning till oro (?)*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Demker, M. (2022). Individ eller Nation? Värderingar som förklarar attityd till invandring. I Andersson, U. Oscarsson H., Rönnerstrand, B. och Theorin, N. (red.). *Du sköra nya värld*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs Universitet.
- Dennison, J. & Vrânceanu, A. (2022). Public Opinion and the Politics of Migration. In: Scholten, P. (red.). *Introduction to Migration Studies*. IMISCOE Research Series. Springer.

Dražanová, L., Gonnot, J. Heidland, T. & Finja, K. (2024). Which individual-level factors explain public attitudes toward immigration?: a meta-analysis, *Journal of ethnic and migration studies*, 2024, Vol. 50, No. 2, s. 317–340.

Dražanová, L. and Geddes, A. (2023). There's still strong support for Ukrainian refugees across Europe: new evidence from eight countries, *Migration Policy Centre* (blogpost).

Ekström, H., Krzyżanowski, M. & Johnson, D. (2023). Saying 'Criminality', meaning 'immigration'? Proxy discourses and public implicatures in the normalisation of the politics of exclusion, *Critical Discourse Studies*, 22(2), 183–209.

Eurobarometer (2017). *Special Eurobarometer 469*, European Commission.

Festinger, L. (1962). Cognitive Dissonance. *Scientific American*, 207(4), 93–106.

Fitzgerald, J, Curtis, A., & Corliss, L. (2012). Anxious Publics: Worries About Crime and Immigration, *Comparative Political Studies*, Vol 45, Issue 4.

Gonzalez-Barrera, A. & Connor, P. (2019). *Around the world, more say immigrants are a strength than a burden*, Pew Research Center.

Hedegaard, T.F. & Larsen, C.A. (2023). The hidden European consensus on migrant selection: a conjoint survey experiment in the Netherlands, Germany, Sweden, and Denmark, *Acta Polit* 58, 717–736.

Helbling, M. & Meierrieks, D. (2022). Terrorism and Migration: An Overview, *British Journal of Political Science*, 2022;52(2): 977–996.

Holloway, K., Faures, D. & Leach, A. (2021). *Människors berättelser och attityder när det gäller flyktingar och andra migranter*, Landsprofil över Sverige, ODI.

Hopkins, D.J. (2010). Politicized Places: Explaining Where and When Immigrants Provoke Local Opposition, *American Political Science Review*, 2010;104(1): 40–60.

Iordache, M. & Blanchard, A. (2024). Perceptions of Afghan and Ukrainian refugees in Europe, *Acta Psychologica*, Vol. 249.

Key, V.O. (1949) *Southern Politics in State and Nation*, New York, Knopf.

Kotzur, P., Eckerle, F., Khosrowtaj, R., Rother, A., Maaser, J., Wagner, U. & Zalk, M. (2025). Prejudice towards refugees predicts social fear of crime, *British Journal of Social Psychology*, Vol. 64 issue 2.

- Krzyżanowski, M. & Ekström, H. (2024). “No longer the haven of tolerance”? The press and discursive shifts on immigration in Sweden 2010–2022, *Social Semiotics*, 1–23.
- Malm Lindberg, H. (2024). *Hur formas den svenska migrationspolitiken?*, DELMI 2024:17.
- Norris, P. & Inglehart, R. (2019). *Cultural Backlash*, Cambridge University Press.
- Pruysers, S., Banerjee, K. & Blais, J. (2024). Fear of Crime and Anti-Refugee Sentiments: Evidence from Canada, *Refuge: Canada’s Journal on Refugees*.
- Sarnecki, J., Beckley, A.L., Wikman, S. et al. (2025). Changes in Immigrant Population Prevalence and High Violent Crime Rates in Swedish Municipalities, *Int. Migration & Integration* 26, 1223–1243.
- Strömbäck, J. & Theorin, N. (2018). *En analys av förändringar och medieeffekter i Sverige 2014–2016*, DELMI 2018:4.
- Tajfel, H. & Turner, J. C. (1979). *An integrative theory of intergroup conflict*. Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Tanalys (2024). *Svenskarnas stöd till ukrainska flyktingar i Sverige kartlagt i stor undersökning*, Tanalys, Tanalys.se
- Weber, S., Stoop N., van der Windt, P. C. & Zhai, H. (2024). A Meta-Analysis of Attitudes Towards Migrants and Displaced Persons, *Immigration Policy Lab Working Paper*, No. 24-03, Stanford University.
- Westholm, A. (2022). *Invandring och integration i svensk opinion – Hur formas värderingar och verklighetsuppfattningar*, DELMI 2022:5.
- Åslund, O. & Rooth, D. (2005). Shifts in Attitudes and Labor Market Discrimination: Swedish Experiences after 9-11, *Journal of Population Economics*, vol. 18, No. 4 (Dec., 2005), s. 603–629.

Appendix

Tabell A1: Fyra enkätundersökningar – GWP, ESS, SOM, Eurobarometern – och använda enkätfrågor i tidsserier

	GWP	SOM	ESS	Eurobarometern
Urvalsstorlek och tainsamlingsmetod	ca 1000, telefonintervjuer (med viktning)	4000–8000/ under aktuell tidsperiod, kontakt per brev med möjlighet att själv besvara enkät digitalt	ca 800/år under aktuell tidsperiod, "face-to-face"-intervjuer	Ca 1000/år, "face-to-face"-intervjuer
Tidsserie	2006–2024, årlig men migrationsfrågorna nedan bara för 2016, 2018, 2022, 2023	1986–2023	2002–2022, vartannat år	1974–2025, oftast två gånger per år
Internationella jämförelser	Hela världen	Enbart Sverige	22 länder (Europa)	28 länder (Europa)
Data på mikronivå tillgänglig för denna studie	Ja (ej 2024–2025)	Ja (ej 2024–2025)	Ja	Nej
Länk till metoddokument	https://news.gallup.com/poll/165404/world-poll-methodology.aspx	https://www.gu.se/som-institutet/som-undersokningarna/metod	https://www.eupeansocialsurvey.org/methodology/methodology-overview	https://europa.eu/eurobarometer/screen/home

Tabell A1 fortsätter på nästa uppslag.

Enkätfrågor, teman:	Frågeformuleringar	
	GWP	SOM
Oro för migration		"Om du ser till läget idag, hur oroande upplever du själv följande inför framtiden?"; "Ökat antal flyktingar"; "Ökad främlingsfientlighet" samt "Ökad brottslighet" bland frågorna.
Migration som samhällsproblem		"Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?" (Max tre, utan givna svarsalternativ. "Integration/Immigration" samt "Lag och ordning" två av kategoriseringarna.
Omfattning av migration/ flyktingmottagande		"Vilken är din åsikt om följande förslag? – Ta emot färre flyktingar i Sverige." Fem svarsalternativ från "mkt bra förslag" till "mkt dåligt förslag".
		"Vilken är din åsikt om följande förslag? – Öka arbetskraftsinvandringen till Sverige." Fem svarsalternativ från "mkt bra förslag" till "mkt dåligt förslag".
Migranter som grupp eller i personlig närhet	Now, I would like to ask you some questions about foreign immigrants – people who have come to live and work in this country from another country. Please tell me whether you, personally, think each of the following is a good thing or a bad thing? How about: "Immigrants living in Sweden", "An Immigrant becoming your neighbour", "An immigrant marrying one of your close relatives"	
Påverkan på ekonomi/ land/kultur		Invandring hot mot svensk kultur och svenska värden (ej alla år)

Frågeformuleringar	
ESS	Eurobarometer
	What do you think are the most important issues facing Sweden at the moment (max two answers out of 18 choices, "Crime" and "Immigration" two of the options)
Allow many/few immigrants of different race/ ethnic group than majority; Allow many/few immigrants from poorer countries outside Europe (totally agree, tend to agree, tend to disagree, totally disagree)	Our country should help refugees (totally agree, tend to agree, tend to disagree, totally disagree).
	Please tell whether each of the following statements evokes a positive or negative feeling for you Immigration of people from countries outside EU (%) Very positive Fairly positive Fairly negative Very negative.
Immigration bad or good for country's economy	Contributes positively to our economy
Country's cultural life undermined or enriched by immigrants.	
Immigrants make country worse or better place to live (totally agree, tend to agree, tend to disagree, totally disagree)	

Tabell A2: Tidsserier från respektive enkätundersökning, variabel och år (underlag figurer avsnitt 4.1), interpolerade data understrukna

ORO FÖR, Figur 1				
Flyktingar/kriminalitet/främlingsfientlighet	2012	2013	2014	
SOM-Inst: ökat antal flyktingar - mkt oroande	28	29	29	
SOM-Inst organiserad brottslighet - mkt oroande	48	38	40	
SOM-Inst: främlingsfientlighet - mkt oroande	41	38	36	
Viktigaste samhällsproblem, Figur 2				
Immigration/flyktingar	2012	2013	2014	
SOM-Inst ("integration/immigration")	20	22	27	
Eurobarometern ("immigration")	10	13	24	
Omfattning migration/flyktingmottagande, Figur 3				
	2012	2013	2014	
SOM-Inst: "Ta emot färre flyktingar - bra+ganska bra förslag"	43	42	42	
ESS: "Allow immigrants of different ethnic group than majority: allow few+none"	13,4	<u>10,5</u>	7,6	
Eurobarometer: "Country should help refugees, disagree"				
SOM-Inst: Öka arbetskraftsinvandring: dåligt+mkt dåligt förslag		41	35	
Påverkan på land/ekonomi/kultur, Figur 4				
	2012	2013	2014	
ESS: Good/bad for country's economy - bad (0-4 of 10)	28,9	<u>26,8</u>	24,7	
ESS: Make country better/worse place to live (0-4 av 10)	15,5	<u>14,3</u>	13,1	
SOM-Inst: "Invandring hot mot svensk kultur/värden - helt riktigt"			11,7	
ESS: "Country's cultural life undermined" (0-4 av 0-10)"	13,0	<u>11,9</u>	10,8	
Eurobarometern: "Contributes positively to our country - " tend to disagree + fully disagree				
Migranter, generellt/i personlig närhet. Figur 5				
			2014	
GWP: Immigrant neighbour, bad thing				
GWP: Immigrant marry, bad thing				
GWP: Immigrants in country, bad thing				
Eurobarometern: Feelings about immigration from outside EU, very negative				3
Asylsökande. Figur 8				
	2012	2013	2014	
Asylsökande+Massflyktsdirektiv (Ukraina)	44	54	81	
Brottslighet, oro och viktigaste samhällsproblem. Figur 9				
	2012	2013	2014	
SOM-institutet ("lag och ordning")		7	4	
Eurobarometern ("crime")		9	5	
SOM-inst organiserad brottslighet: mkt oroande	48	38	40	

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	29	37	37	37	39	40	39	32	35	33	29
	31	33	48	45	55	60	67	60	74	72	64
	40	45	48	42	37	38	41	37	40	37	37
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	53	45	43	38	38	38	31	22	22	22	23
	53	35	27	20	18	17	16	18	9	9	9
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	38	50	52	52	56	57	54	53	56	56	53
	<u>8,6</u>	9,6	<u>11,1</u>	12,6	<u>12,0</u>	<u>11,45</u>	<u>10,9</u>	10,3	<u>10,3</u>	10,3	
	6	9	7	6	8	7	7	6	5	10	8
	38	41	32	37	32	36	37	31	30		
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	<u>25,6</u>	26,5	<u>25,5</u>	24,5	<u>23,7</u>	<u>23,0</u>	<u>22,2</u>	21,4	<u>20,5</u>	19,5	
	<u>15,8</u>	18,5	<u>17,2</u>	15,9	<u>16,1</u>	<u>16,2</u>	<u>16,4</u>	16,6	<u>16,4</u>	15,3	
	13,3	15,7	18,1	17,7	17,3	15,2	13,1	15,1	17		
	<u>12,4</u>	14,1	<u>13,8</u>	13,6	<u>13,6</u>	<u>13,6</u>	<u>13,6</u>	13,5	<u>12,8</u>	12,2	
	12	17	13	9	17	16	14	13	11	17	12
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
		5	<u>5</u>	<u>5</u>	5	<u>4,3</u>	<u>3,7</u>	3	8		
		6	<u>6</u>	<u>6</u>	6	<u>5,3</u>	<u>4,7</u>	4	11		
		7	<u>6,7</u>	<u>6,3</u>	6	<u>6</u>	<u>6</u>	6	10		
	2	3	4	5	2	2	3	4	5	7	6
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	163	29	26	22	22	13	11	67	24	20	17
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	5	12	17	16	28	34	41	37	49	42	36
	5	10	22	21	34	30	32	34	46	40	22
	31	33	48	45	55	60	67	60	74	72	64

Författaren

Göran Holmqvist är affilierad forskare vid Institutet för framtidsstudier. Han är sedan november 2025 generalsekreterare för biståndsorganisationen ForumCiv. Han har en lång bakgrund som avdelningschef på Sida samt som chef för forskningsenheten vid UNICEF – Innocenti i Florens. Han doktorerade vid Göteborgs universitet inom freds- och utvecklingsforskning och har även en fil.lic. i nationalekonomi från Stockholms universitet.

Tidigare utgivet

De virala experterna. Legitimitetsbaser på sociala medier i början av covid-19-pandemin

Av Anna Tyllström och Noomi Weinryb. Forskningsrapport 2023:1

Counter-Radicalization Intervention: A Review of the Evidence

Av Michael Wolfowicz, David Weisburd och Badi Hasisi. Forskningsrapport 2022:1.

Svensk pandemiberedskap i organisationsetisk belysning. Empirisk analys och åtgärdsförslag för framtida pandemier.

Av Erica Falkenström. Forskningsrapport 2021:1.

Basinkomstens nya våg.

Lärdomar från medborgarlönsexperiment i välfärdsstater.

Av Simon Birnbaum, Jurgen De Wispelaere och Robert Van Der Veen.
Forskningsrapport 2020:1.

Med migranternas röst. Den subjektiva integrationen.

Av Bi Puranen. Forskningsrapport 2019:2.

Sweden Democrat Voters.

Who are they, where do they come from, and where are they headed?

Av Kirsti Jylhä, Pontus Strimling och Jens Rydgren. Forskningsrapport 2019:1.

Ett manifest för sociala framsteg. Idéer för ett bättre samhälle.

Av Marc Fleurbaey, Olivier Bouin, Marie-Laure Salles-Djelic, Ravi Kanbur,
Helga Nowotny och Elisa Reis. 2018.

Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige.

Av Amir Rostami, Hernan Mondani, Christoffer Carlsson, Joakim Sturup,
Christofer Edling och Jerzy Sarnecki. Forskningsrapport 2018:4.

How are our young adults doing?

A report on labour market activities and living conditions.

Av Stephanie Plenty, Anton B Andersson, Simon Hjalmarsson, Carina Mood,
Frida Rudolphi och Georg Treuter. Forskningsrapport 2022:1.

